

НАЦІЯ В ПОХОДІ

NATION IM AUFBRUCH

Орган
української державницької думки

На правах рукопису.

НАЦІЯ В ПОХОДІ

двотижневик, орган української державницької думки.

Видає В. Кужім, Bln.-Zehlendorf, Kirchstraße 4, Tel. 85 20 51.

Редактує Колегія.

випуск 7—8 (24—25)

Берлін, 25 червня 1940

Зміст:

НАПЕРЕДОДНІ.

A. Андрієвський: ОБНОВЛЕННЯ ГЕТЬМАНСЬКОЇ ІДЕІ В 1918 р.

O. Губчак: ГЕОПОЛІТИЧНЕ РОЗУМІННЯ ІСТОРІЇ.

Iz. Гарт: САГА ПРО КОРОЛЕВИЧА ГЕРАЛЬДА.

Підп. В. Євтимович: ПРОМОВА, ВИГОЛОШЕНА НА СХОДИНАХ ГЕТЬМАНЦІВ-ДЕРЖАВНИКІВ У ПРАЗІ 29. VI. 1940 РОКУ.

B. Шербаківський: ЮВІЛЕЙ М. ЛИСЕНКА.

НАСЕЛЕННЯ СССР.

«П. К.».

З УКР. ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ІДЕОЛОГІЇ.

З ПРЕСИ.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ.

ЦІНА 50 RPF.

Цим подаємо до відома, що вийшла накладом «Нації в Поході» книжка проф. Д-ра В. Бирчка «Карпатська Україна» Ціна 1 — Р. М.

Передплатники нашого часопису, що вирівняли свої залежості за минулий рік одержали цю книжку в рахунок передплати.

Ті, що бажають придбати згадану книгу, мають звернутись на адресу: Адміністрація «Українська Дійсність» Прага, II., Мезібронська, 9. або: В. Мурашко. Берлін, Ноллендорфпляц, 6.

Поспішіть, бо наклад скоро вичерпається.

Адміністрація «Нації в Поході».

NATION IM AUFBRUCH

Halbmonatschrift der ukrainischen nationalen Staatsideologie

Herausgeber: W. Kujim, Berlin-Zehlendorf, Kirschstraße 4, Telefon 85 20 51

Redigiert vom Ausschuß.

НАЦІЯ В ПОХОДІ

NATION IM AUFBRUCH

ОРГАН УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ДУМКИ

Напередодні.

Що теперішня війна, окрім чисто життєвих інтересів її учасників, має свої глибші причини і свій глибший сенс, це сьогодні стає ясним і для тих, що още ніяк не спроможні були позбавитися гіпнозу слів про « силу» демократії та «мудрість» їх чільних політиків.

Ця війна — це війна за Завтра й за його новий уклад!

Історія повторюється, але не в деталях, а в напрямних рухів людських спільнот. Тому й можливі історичні аналогії. І для наших часів насувається до певної міри історична аналогія. Мимоволі хочеться порівняти ту величну епопею, що її ми поки що лише всі переживаємо, а не беремо в ній участь безпосереднім чином, — із неменш величною епопеєю, що її світ переживав за — теж *революційних* — наполеонівських часів.

Наполеон, що виріс із полумені революції і зростав у його відблисках, по приході до влади, неминуче мусів бувстати творцем-консерватистом (такий бо закон історії!), а проте його армії несли з собою новий революційний дух і нові ідеї далеко ген поза межі своєї батьківщини.

Може ніхто до нього так гостро не відчував, що кожна нація має в цьому світі своє окреме завдання, свєте післанництво, та що неусвідомлення цього завдання, або брак пориву до виконання його, або ще гірше — відмова від нього заради «лакомства нещасного» веде народ до національного вияловиння, веде до кари в формі занепаду, а то й смерти.

Вдивляючись в історію, Наполеон ясно бачив, що інтереси Франції й Англії суперечні, що антагонізм цих двох країн даний самою їх *пологою та їх історією*, себто, настановленням енергії тих двох націй. І він уважав, що Франція покликана стояти на сторожі інтересів європейського суходолу супроти зазіхань островної держави. Звідси й війни Наполеона в суті речі були війнами проти Англії. І маршируючи на Москву, він уважав, що б'є по Лондону...

Шлях Наполеона закінчився на полях Ватерлоо, що стало початком ліду паду і Франції; навпаки Англія з цього моменту йде невпинно до розширення своєї могутності.¹⁾

¹⁾ Цікава деталь: один із Ротшильдів часів Наполеона був наочним свідком Ватерлоо; це він відчув тоді все епохальне значіння цієї битви, коли з околиць Ватерлоо стрімголов кинувся до берегів каналу, щоб якнайвидчче опинитися в Лондоні. З того часу центром дотепер суходільної «династії» Ротшильдів стає островний Лондон, на суходолі ж лишаються лише її філії.

Франція все ж ще далеко не резигнує з наполеонових напрямних, це змушує Англію йти в напрямі приспання національної чуйності французів; вона намагається затерти в їх свідомості органічність антагонізму між їх батьківчиною й Англією. Для цього треба було скерувати увагу французів в інший бік.

Це ж могло статись лише з участю й допомогою третього чинника, який, маючи на оці свою далеку мету, вязав свої інтереси в першу чергу з Англією, а рівночасно міг мати голос у проводі французького народу, бо власне — сам у тому був зацікавлений.

Цим третім чинником стало світове жидівство.

І ось у другій половині XIX. століття, зокрема по упадку монархії, увага провідних французьких кол скермується в інший бік. За ціну золота й благобуту Франція зрікається своєї провідної ролі на суходолі. Її інтерес тепер міститься в використуванні тих кольорових країн, що їй ласково дані до вжитку Англією. Французький демократ-буржуа хоче спокійно й добре жити за рахунок кольорових рабів так, як це робить — тільки в більшому маштабі — його нещодавній ворог, а тепер із кожним днем усе близчий «друг» потойбіч каналу.

Але для цього треба було усунути у Франції в першу чергу монархію, бо з одного боку з нею все ж вязалися наполеонівські традиції, а з другого — тільки республіка давала можливість вільного попису отому третьому чинникові з його анонімним мобільним капіталом. І тут, як це не парадоксально звучить, війна 1870—71 р. р. Німеччини проти Франції зовсім не була суперечна з інтересами Англії й тих, що там уже добре пустили коріння, бо вона закінчилася *встановленням у Франції республіки*.

Жидівство на той час уже не потребувало тронів, по ступнях яких силою золота воно вилізalo з гета, бо трони з їх тодішнім оточенням перешкоджали жидівству дістатися до політичної керми, Але саме англійський королівський трон був віймком: із часів Дізраєлі Англія з її королівським троном стає об'єктом особливих пеклувань жидівства. Схема досить проста й ясна: Англія була найбільш підхожою державою, опанувавши апарат якої так легко було простягнути руки до керми над цілим світом, бо ж саме Англія була в дорозі до його цілковитого опанування.

Це зокрема виразно позначилося в 1919 році. Версальський трактат — вихідня позиція. Женевське збіговище — прообраз майбутнього синедріону. Такі величезні держави, як Росія і ЗДПА, на той час були вже остільки спановані жидівством, що могли лише включитися в величний задум жидівських голів. Німеччина лежала в поросі, духовно роз'єднана й матеріально вичерпанна.

Масонерія, ріжні інтернаціонали, друковане слово під жидівським контролем, грошевий анонімний капітал під покрівцем «свобод» демократично-республіканської системи з залежними від нього наймитами в «урядах» — ось засоби, що ними була засипана прірва між Англією і Францією.

Тепер Ааглія пильно стежила за Німеччиною, бо ж лише на неї могли перейти дотеперішні завдання Франції на суходолі. І війна 1914 р. була, коли ми відкінemo всю бутафорію її постановки — шелуху слів, війною в першу чергу Англії проти Німеччини, що починала ставати для Англії вже небозпечною саме тому, що в ній можна було зауважити познаки *гострішого усвідомлення своїх завдань на суходолі*, перебраних нею від знікчемнілої тепер Франції. Саме знікчемнілої, бо та колишня прекрасна Фран-

ція королівська й імперська вмерла разом із «трьома мушкетерами», що лицарськи служили і вмирали під знаком лілій Людовиків, та гренадьєрами «старої гвардії», що здобували країни під орлами Наполеона. На її місце прийшла інша, що її в тяжку хвилину розплати за змарнування національного духового скару репрезентують тепер... жид Мандль та кольоровий колоніальний солдат!

Та вже самий факт, що Німеччина 1914 року фактично одним однією союзниками самі ввесь час вимагали підпирання з її боку) билася проти майже цілого світу протягом чотирьох літ і на полі бою переможена не була, а впала розсаджена шабесгоями з середини, цей факт багато промовляє.

Чомусь цей факт не наводив людей на думку про слабість саме демократії, про те, що вони в своїй істоті вже перестарілі й зужиті організми.

Правда, жидівська преса репетувала про перемогу «демократії» й її зарад і цим вносила хаос у думання читачів.

Правда, тоді впали три монархії! Але забувається при тому поставити запит: які?

Бо впали ті, що з ріжких причин самі були ще більшими пережитками, ніж демократичні республіки.

Перемога так зв. демократії — була їх лебединою піснею!

На фоні інтернаціональної вакханалії на Сході й мовчазного її підпомагання в псевдонаціональному демократичному Заході та за океаном знялася полум'ям національна думка зпочатку в Італії, а трохи згодом і в Німеччині. Але саме в новій Німеччині провідні мужі побачили, що впорядкування відносин навіть у власній країні, не кажучи вже про Європу, на ґрунті здорового державницького націоналізму й на ґрунті лицарських взаємовідносин, можливо тільки тоді, коли відсунуті від можности керувати чи впливати на хід подій світове жидівство, а це означало — неминучу боротьбу проти країн, де воно закорінилося вже так, що апарати тих країн і «громадська опінія» їх уже були безнадійно в його руках чи під його стисливим контролем.

І війна 1939 року — це війна проти Німеччини!

Це війна, в якій життєвий інтерес англійців, як народу, що звик жити «паном» за рахунок ½ світу, й аспірації жидівства, яке проголосило безпощадну війну Адольфові Гітлерові й націонал-соціалістичній Німеччині за те, що вони «наважались» розкрити перед світом справжнє обличчя Ізраїля в хвилину найвищого розквіту його надій та, ба, повести проти нього рішучу боротьбу, — покриваються.

Франція — лише сателіт!

Що з боку Англії в цій війні не йшло й не йде про якісь високі ідеї, як це марно намагаються голосити її органи пропаганди, це сьогодні — по досвіді з б. Чехословаччиною, Польщею, Норвегією, Голяндією, а зкоєма, по заявлі бельгійського короля, тепер із Францією — цілковито ясно. І хай не мілить чам очей преподивна роль інтернаціонального комунізму. Пригадаймо тут слова В. Липинського.

«...Комунізм не є, як дехто думає, початком нової доби, а він є кінцем і смертю доби старої. Він є необхідним завершенням і необхідною реакцією проти тієї демократії, звязаної з анонімно-капіталістичною системою господарювання, яку породила французька революція».

Про цю війну в памятний день 10. VI. 40. в своїй промові до італійського народу Мусоліні сказав:

«Ця титанічна боротьба не тільки фаза ї логичний розвиток нашої революції, це боротьба бідних, але з надміром робочих сил народів проти вигоджувачів, які всі багатства ї золото цього світу монополізували і тримають у своїх кігтях.

Це боротьба плодючих і молодих проти безплодних і на загибель зауджених народів, це боротьба між двома століттями і двома світоглядами».

Переможе в цій боротьбі не лише ліпша техніка та ліпша організація сил націй, а в першу чергу дух і ті ідеї, що той дух напоюють.

Переможе нове, а в ньому і з ним і ми!

Повторюємо: йде титанічний бій за Завтра ѹ його новий уклад!

Бій за нову людину в нових умовах життя, за людину, як особистість, що її на Сході знищив безобличний комуністичний колектив, а на Заході її розклала анонімна демократична більшість; бій за те, щоб вирвати її з багна животіння ѹ піднести її до її прообразу — до Бога!

В своїй найглибшій основі ця війна є неминучим продовженням революції 1917—18 і дальших років, але продовженням не руйнуочим, а творчим. Розпочався процес перебудови, відбудови ѹ розбудови.

Чи ж готові ми, українці, щоб включитися в цей процес і тим занятися в новій Європі відповідне до наших прагнень та величі нашого народу становище?

В своїй творчій чистині, в особі Гетьманського Руху, Українство на це готове!

Правда, в Українстві ще точиться боротьба між трьома політичними течіями: демократичною, націоналістичною ѹ гетьманською. Але демократична (республіканська) вмирає, бо час на це надішов. І не допоможуть тут ніякі омолоджування застриками від інтернаціонального «націоналізму», що їх пробують робити її молодші республіканці, а також і зіллячко з чужих аптек за приписами чужих лікувальників.

Український інтернаціональний «націоналізм», сподіжений на світло денне б. демократами, що розчарувалися в магічній силі для України гасел «свободи, рівності і братерства» та створили за зразками чужих націоналізмів і собі націоналістичну «українську» «ідеологію», — доживає віку безнадійно заплутавшися в аморальності та чужих тенетах.

Переможе, ми це відчуваємо і знаємо. Гетьманська Ідея, оформленена в Українській Трудовій Монархії.

Переможе тому, що вона:

по-перше — є органічним витвором українських людей на грунті вікової історії Українського народу та його духового настановлення;

по-друге тому, що вона своїм духом відповідає вимогам доби.

Українська Трудова Монархія повязує, немов величний лук, нашу ми-нувшину — прадавнє українське Князівство ѹ давнє українське козацьке Гетьманство — з нашою сучасністю, вводячи до них коректив у формі ді-дичності влади.

І Князівство ѹ історичне гетьманство були органічним витвором українського творчого генія, тим то ѹ Українське новітнє Гетьманство — це суто українська національна форма державної влади, а значить — це вияв лише українського (українського державно-творчого, а не якогось чужого!) н а- ц і он ал і з м у.

Новітня Українська Трудова Монархія будується на засаді служби Нації. В ній нема й не може бути якоїсь привелійованої кляси чи касти, вона є організацією національної праці цілого трудового українського народу.

Не треба забувати, що по тому, як засяє Хрест на Тризубі понад сивим Дніпром, наш нарід, наша Батьківщина ще довго буде народом у зброї.

Тепер ми прямуємо до здійснення наших заповітних прагнень, ми в поході!

Отже мусімо мати доцільні форми і для того походу, і для дальншого життя під зброєю.

Нас нищив увесь час кочовник і налети його орд. І ось, роздумуючи над способом боротьби проти того кочовника, В. Липинський писав:

Наletам юрби, яку в залізних кіліах держить дротяна нагайка її фанатичних, спаяних страхом смерти в одно тіло провідників, треба протиставити спаяну моральною залізною дисципліною хліборобську фалангу: таку спартанську фалангу, що повільно, крок за кроком, людина при людині, невідступно й нещадно розторочує орду; що непорушною стіною своїх штиків, опертих на власну силу свого плуга й на почутті моральної лицарської дисципліни, нищить запал кочового налету, розбиває найстрашнішу зброю кочовників — масову гіпнозу, яка веде юрбу до бою. **Єдина можлива організація для такої фаланги, це — Класократична Трудова Монархія...**

«Навіть оборона нації при класократії не доручається виключно державному апаратові. Класократії не знають таких великих, сталих армій, які бувають завжди в усіх охлократіях. Їх лицарські, воїновничі, завжди озброєні правлячі кляси готові кожної хвилини стати всі, як один, на оборону нації».

Не для роскошів працюватимуть трудовики всіх клясів Українського народу! І не в роскошах житимуть вони!

Велич Нації буде їм присвічувати в їх суворій боротьбі з хаосом і злом, а свідомість чесно виконаного обовязку перед Богом, Монархом-Вождем і Батьківщиною буде їх духовим задоволенням.

Схід червоні перед світанком!

Відважні, суворі до себе, з любовю до братів, вірні Вождеві-Монархові й товаришам-борцям ми йдемо походом різбити світлу будучину Української Нації!

A. Андрієвський.

Обновлення Гетьманської Ідеї в 1918 році

1. Середньовіччя взяло з римського права ідеологичну зasadу, що її висловив імператор у L. 9 de lege Rhod. de jactu 14,2: *ego sum dominus mundi*. Я пан світу. Моя властність — *dominium eminem*. Од неї бере початок кожна інша власність. З приватною власністю на землю звязана політична влада. Хто на моїй землі, той мусить мені підлягати.

2. Цю зasadу із спадковим порядком старовинно-германського права принесли на українську територію перші князі. Удільно-вічовий князь був міснархом, себто, йому належало суб'єктивне право виконувати владу на своїй землі. На підставі цього права він судив, видавав розпорядки, роздавав землі служилим людям за службу, церквам і монастирям за молитви. На-

віть коли князя обірало «віче», й тоді він правив як монарх, на підставі власного суб'єктивного права, що його він одержав частинно від віча. Князь не був органом держави в сучасному розумінні, а, так би мовити, був понад державою, як організованим одинством.

3. Суб'єктивне право на владу виводили одні від Бога, а інші — від Бога й народу. В Москві закріпився світогляд, що власті тільки від Бога. Іван Грозний дорікав англійській королеві Елизаветі, що вона, мовляв, сидить на престолі волею народу, а «ми сидимо тільки волею Божою». Московські князі й царі дивились на цілу Московію, як на «прапорительську вотчину». Князь і цар був необмежений самодержець. Кожної хвилини міг він державця землі обернути у свого холопа, а його, «як що ласка царева, залишити управителем. Такий порядок мав назву: «великий государ у кріпосному укладі».

4. В Україні, а потім в Україні-Литві, склався відмінний порядок. Вже перші князі ділять владу з земельною аристократією — «земяни, бояри, кмети», спільна їхня назва — дружина. Їх влада в їх землях, делегована від князя, що охоплював як би всю державу. Княжа боярська дума-рада в Литві-Русі перетворюється в раду панів. Була це конституція — рівновага сил: а) князь і б) рада панів.

У Польщі цю рівновагу порушенено на користь панів (шляхти). Сталося це в питанні креації на шляхетство. У князівській Русі й в Україні-Литві боярську-шляхетську гідність (*nobilitatem*) давав князь, це була його prerogativa; а вже в Польщі конституцією 1578 року постановлено, що хоч король креує на шляхетство, але ця креація має відбуватися на сеймі за відомом ради панів; а конституція 1611 р. право нобілітатії й цілком перенесла на сейм. Щоб стати шляхтичем, треба було заручитися згодою сейма. З титулом шляхетства звязано було право на одержання земель з підданими. Нешляхтич цього права не мав. Козаків, оскільки вони не були креовані на шляхетство на сеймі, за шляхтичів не вважали і права на держання земель з підданими за ними не визнавали. Звідси напади шляхти на козацькі хутори, наприклад — Чаплинського на хутір Хмельницького, були явищем в очах польської шляхти правомірним.

Козацька старшина й сам Богдан Хмельницький були виховані у традиціях литовсько-українських. Король — Його милість — є джерело права на землю, а не сейм. Надання землі за службу — це креація королем на нобілітет незалежно від того, чи та креація ухвалена сеймом.

5. Богдан Хмельницький, коли доля винесла його на найвищий щебель влади, мав перед собою два зразки:

а) московський, із позбавленням населення всіх громадських свобод, і

б) польський, де правив у дійсності не король, а свавільна шляхта; де була шляхетська демократія з її атрибутами: підкупами, протекцією, «ціуванням ручки в панни Ursuli» (з промови каштеляна Мелешка на сеймі 1589 року). Хмельницькому не був до вподоби ні перший, ні другий. Козакам, як воїовничій класі, був природнім старовинний, консервативний, литовсько-український порядок. Цілком справедливо казав польський «хронікар» тодішніх часів: «Хміль дав звільненій Україні устрій військовий, як найбільше від волі і свобод громадських далекий; він зовсім не мав на увазі визнавати за Чорною Радою права чи звичаю обірати Гетьманів; бажав для себе князівської влади й навіть засновання династії, бо мав три доньки і двох синів».

Хмельницький був монарх. В Універсалі 15/I 1655 року він оповіщає, що «моць і владу» «дириговать» українським народом і військом запорізьким одержав od Бога й нафода українського.*²⁾ Істота влади в пануванні в душі народа та послушенстві останнього, байдуже, чи воно добровільне, чи вимушене. З цієї точки погляду протекторат московського царя нічого не міняв. У церквах поминали Гетьмана, як свого монарха, на першому місці а потім царя Олексія. Павло Алепський у мандрівному описові занотовує: «в селі Маньківці (Уманщина) протопоп поминав перше Владику Патріярха Антіохійського (гостя), свого митрополита Сильвестра, Гетьмана Зіновія й царя Алексія по всегдашнему обикновенню».

6 Політичний розум Богдана Хмельницького виявився у двох позитивних річах:

- а) ігноруванні Чорної Ради й
- б) бажанні створити дідичне Гетьманство.

Чорна Рада на початку своєї історії в запорізьких степах — це військо в боевому порядку перед походом. Оскільки перед походом це була впорядкована грізна сила, остильки під час спокою це була юрба людей, що легко могла піддатись демагогичним гаслам та ухвалити найбезглуздішу постанову. Ця небезпека в українських землях ще збільшувалась од того, що до казаків приставав непевний елемент із посполитих. Останні часто вживали такої практики: щоб не робити панщини, записувались у казаки; а коли заликали до зброї, тоді вони виписувались із козаків; ось так то вписуються, то виписуються, залежно від ситуації.

На адресу таких пізніший сатирик Климентій писав:

«А не хоч з козаком у войско завитать,
Як не хотів перед тим тягlostі одбувать;
Прото березовим пером виписувати тя треба;
І худобу, коли маєш, на ратушу взяти потреба».

Вже в запорізькому війську був проти цієї небезпеки лік, а саме: було коло старше зі старшини й поважних козаків і коло молодше; важніші рішення обмірковували й ухвалювали у старшому колі.

Богдан Хмельницький розумів небезпеку Чорної Ради. В 1650 р. царському дворянинові Ґуковському, який радив видати Москві самозванця Анкудінова, відповів так: «відаю, що те мені від війська даром не пройшло б; а сам добре знаєш, хто зговориться з чернью, коли повстане».

Небезпечних демагогів Хмельницький усував. При переговорах під Замостям 1648 р. він сказав Смяровському, що полковникові Кривоносові він заборонив ходити до Ради.

З тогочасного (1648) рукописного листа, опублікованого В. Липинським, довідуюється, що Хмельницький не хоче мати ради з чернью, як то раніше бувало, чого чернь бажала; а раду має тільки з самою старшиною.

Наша Центральна Рада, військові з'їзи, Трудовий Конгрес далеко не втікли від старовинної Чорної Ради. Тільки новітнього Хмельницького не було. Та сама завзята молодь, ті самі посполиті отамани, до політики охочі, а до бою ні; ті самі демагоги й ті самі демагогічні засоби: мир зо всіма, спливовування своєї історії, рівняння на юрбу, бо її крик — це «голос українського народу».

²⁾ Дехто вважає цей універсал за сфальшований. Нехай і так, а все ж він свідчить про тодішній світогляд.

їнського народу»; а поруч із ними зрідка скромні хлібороби, нащадки ко-зацького роду.

7. Чи з родинних мотивів, чи державних, а Хмельницький справді бажав залишити по собі дідичне Гетьманство. З ріжких джерел, особливо до-несень московських дипломатів, довідуємося, що Гетьман, передчуваючи смерть, збирає полковників і радить їм, щоб вони, памятаючи його заслуги, по його смерті обрали на Гетьманство його сина Юрія, й полковники оби-цяли, а між тим, як пише Самовідець, усупереч бажанню навіть посполи-тих козаків, у Чигирині вибрали Виговського.

Бажання Гетьмана не справдилось, і це була ахілова п'ята в нашій істо-рії. Наши Гетьмани були вибрані і власне всі скінчили трагічно. Чому так? Бо «виборність» Гетьманів перешкоджала створенню єдиної державної ари-стократії, одного проводу. Скільки Гетьманів, стільки й партій, що взаємно себе поборювали. *Quiobus litigantibus, tertius gaudet.* Цей третій був монар-хічна Москва. Туди пішла на службу більшість нашої аристократії, розча-рувавши в надії створити власну державу.

8. З кінця XVIII. століття Гетьманська ідея й загалом ідея нашої держав-ності починає відумирати. Нові ідеї, принесені з Заходу, опановують інте-лігенцію. У другій половині XIX. в. молода українська інтелігенція розхо-диться з попередньою. Відкидає всяке співробітництво з царським урядом, гадаючи, що легальним шляхом нічого не здобуде. Іде в підпілля й поруч із загально-російською інтелігенцією стає в непримирну позицію до уряду. Ця спілка має за наслідок те, що українську інтелігенцію опановують со-ціялістичні ідеї: земля й воля, знищення капіталу і влада пролетаріату. Ін-тересу до ідеї української державності не було. Цьому сприяло також і те, що названа ідея стратила кредит у представників української офіційної науки. Володар над думками молодого покоління того часу, творець народ-нього напрямку в українській історії, проф. Київського Університету В. Б. Антонович на урочистих зборах Товариства Нестора Літописця 14/І 1898 р. з приводу 250-ліття повстання українського народу під проводом Богдана Хмельницького, у своїй промові, м. і., застосувався на питанні: чому Богдан Хмельницький не подумав тоді про створення своєї держави? — і дав на це таку відповідь: на протязі своєї історії український народ не мав дер-жавно-творчих здібностей, сам це відчував і знав, дорожив лише своєю міс-цевою автономією, що, за його ідеалом, мала бути під опікою улюбленої держави.

Що Гетьманська ідея та ідея нашої державності не завмерли в народі, тим ми зобовязані двом великим іменам — Т. Г. Шевченкові й М. В. Го-голеві, двом геніяльним представникам активного романтизму.

9. По революції 1905 р. ідея української державності починає віджи-вати, але не серед революційної інтелігенції, а серед хліборобської верстви і спорідненої з нею поміркованої інтелігенції типу М. Ів. Міхновського, І. М. Луценка, С. П. Шелухина, І. Л. Липи, О. І. Макаренка. Цьому багато сприяв, проти своєї волі, російський прем'єр-міністр П. А. Століпін. Укра-їнці його не розуміли й ненавиділи. Заведенням земства в південно-захід-ньому краї та земельною реформою Століпін поклав початок зближення між верхами й низами хліборобської верстви. Процес зближення йшов швидко. В. Липинський нераз казав, що коли б революція почекала ще хоч десять літ, то хліборобам большевики не були б страшні. Століпіна вбив у Києві в 1911 р. жид Багров. Дворянство (шляхта) південно-західнього

краю поставило Столипінові в Києві пам'ятник. На одному боці пам'ятника був напис: «Вам нужни велікія потрясенія, а нам нужна велика Россія», слова ці сказав Століпін у Державній Думі на адресу революційних депутатів; на другому боці напис: «Твердо вірю, что в этом крае затеплится свет національної ідеї, котрой скоро озарит всю Россію», — слова Століпіна до депутатії південно—західного дворянства. Пан Століпін бачив, що російська імперія тріщить од натиску революційних сил; правляча верства не зможе бути опорю трону й імперії, бо збідніла, зледаща й розкладається; патріотизму й раніше було небагато в Росії, а нині він був витравлений революційною пропагандою; справді, під час Японської війни 1904 р. кожний міг переконатись, що російська інтелігенція стала вже інтернаціональною, тішиться перемогою японців; великій радість вона мала, коли одержала вістку, що японці знищили російську флоту. Століпін звертає свій зір до України й вірить, що звідси могло б початися національне відродження Росії. Він мріяв про створення національної Росії на зразок старовинної Римської імперії, де кожний *civis Romanus* відчував звязок із цілим і дорожив ним. В оцінці українського народу Століпін не помилявся. Цей народ, історично вихований у повсякденній боротьбі з ворогами, давав найздібніших вояків і старшин. складом свого ума консервативний, привязаний до землі, розумів злі якості жidівства, в заможній хліборобській масі не підданий на інтернаціональні гасла.

Не знаю, чому саме, чи тому, що цариця Олександра була зачарована красюю Києва, чи з державних мотивів, а вперто між дворянством Південно-західного Краю гсвороилось про майбутнє перенесення столиці імперії до Києва. Однак уже тоді між хліборобськими верхами була думка про український сепаратизм: мовляв, від революції не втечмо, імперії не оборонимо, а самі потснемо в «руssкому» морі. На цю тему доходило до дискусій в кулуарах Державної Думи. Член Думи Грабовецький, нема його в живих, заможній хліброб козацького роду, типовий син нашої землі, казав мені, що він у кулуарах Думи дискутував на цю тему з Мілюковим та, м. і. висловився: «А що, Павле Миколаевичу, як на Україні блисне булава!»

Гетьманство 1918 р. не виникло несподівано, як *deus ex machina*. Не спорю, що між тими, що обрали п. Гетьмана, були нещирі люди; але переважна частина іх відчула повернення до своєї традиції. Вже до того на Всеукраїнському конгресі, військових з'їздах можна було зауважити дві стихії: одна — це просякнена інтернаціональними ідеями, розночинна інтелігенція; друга — від землі взята маса з ще неусвідомленим почуттям традиції. Останню не було кому вести. М. І. Міхновський, при всіх його інтелектуальних здібностях, на вождя не надавався. Прихід німецького війська прикоснув перемогу другої стихії. Доля Гетьманства відома. Знову перемогла наша інтернаціональна стихія. А її залила ще дужча така сама сусідська стихія. За тріядою Гегеля наш розвиток іде так: Гетьманство — тезис; захслення інтернаціональними ідеями — антitezис; синтезис має настати в Національній, Трудовій Монархії.

Осип Губчак.

Геополітичне розуміння історії

Elementa geopoliticae

Геополітика — це незвичайна наука. Вона існує, як інстинктивне відчуття, відколи існують народи, її оформлюється в наукові рамки від недавнього часу. Отже і стара її молода заразом. А, крім цього, не чути в ній задухи вчених кабінетів, але пахне вона свіжим запахом широких просторів. пульсує в ній жива кров. Тому геополітика це наука молодих і дужих народів. Може хтось закине, що, мовляв, геополітикою нам, недержавному народові, не час займатися. Навпаки! До низки питань, що цікавлять геополітику, входять і питання державних границь, етнографічної й економічної структури держав, отже — питання, що з ними ми мусимо стрінутися при будові держави. І ще одне: не забуваймо, що український народ живе суцільною масою не лише в Україні, але й на широких просторах Собетів, що внутрішня політика Собетів доконала значних пересунь у розміщенні українського населення що — нарешті — українські совітські вояки відбувають свою службу на Кавказі, в Туркестані, тощо, й їх перекидають одного разу над Тихий океан, іншим — до Фінляндії. Отже ті люди навчилися думати широкими просторами, й «обороняти наші тихі хати й гаї» — це ідея для них за-тісна. Та ж ми, галичани, що виросли в тіснім польськім загумінку, й емігранти, запоморочені задухою емігрантських спорів, мусимо квапитися, щоб наздігнати під цим оглядом наших братів. Мусимо вчитися геополітики. Зачнемо від річей найпростіших, від геополітичної азбуки — від елементів геополітики.

Уявім собі, що маємо перед собою модель-площу, виліплену, прикладом, із глини, а на ній ріжні заглиблення, опуклості й так далі. Це буде образ землі: заглиблення — долини, опуклості — горби, гори. Наллємо тепер у якомусь місці тої площи води, що означатиме фізичну й духову енергію народу, себто, численність і культурну вартість народу. Тепер обсервуймо, як заховується вода на поверхні моделі. Вона широко розілletеться по пласких долинах, задержиться перед височинами. Так і з народами: вони вибирають радо за місце поселення рівнини, задержуються перед горами. Приклад — хоч би й український народ, який не посунувся далеко за Карпати на півден, а розлився широко по рівних степах. Очевидно, такими перешкодами є не лише гори, але й багна, великі пустелі й т. подібне. Та все це перешкоди взгладні. Коли кількість води на моделі збільшимо, то вона переступить ці тами, що стоять її на дорозі. Так і народ, що чисельно зростає а духом виказує сильну експанзію, потрафить перебороти природні перешкоди на шляху свого походу. Наприклад, німці, які в своєму історичному розвитку потрафили перейти чеські гори, перелитися через них на чеську низину. Навідворот, коли народ чисельно (фізично) й духово маліє, то він, немов вода, відступає, опускає ті терени, які перед тим був заняв. Коли ж його енергія зростає, то він піде знова на ті, вижолоблені предками, шляхи так, як вода під час прибору звичайно виливається в вижолоблені попередньо корита. Ось тепер ми зрозуміємо такі факти з нашої історії, як, прикладом, боротьба Підкови за молдавський престіл, похід Кілики в Лівонію, походи Конашевича на Чорне море й на Москву. Це відроджена енергія на-

роду в добі Козаччини повертала на ті старі шляхи між Балтійським і Чорним морем, що їх вижолсбили колись наші князівські предки.

Тут нам треба пізнати один із найголовніших законів геополітики, який каже, що землі між двома морями мають стремління творити одну державну цілість. В Європі є три такі звуження землі між морями: між Середземним морем і Біскайською затокою, воно належить до Франції; друге між Балтійським й Адрійським морем; третє між Балтійським і Чорним морем і Білим і Чорним морем. Із історії знаємо, що землі між Балтійським й Адрійським морем належали то до Римської імперії, то знова до Римського царства німецького народу. Тут обсервуємо цікувую грубо-роторьбу за провід на данім терені. Одного разу перемогав південь, другого — північ. Це явище можемо зрозуміти, коли на нашій моделі будемо на воду дмухати двома дмуховками з протилежних боків. Тоді повстануть дві хвилі, а дужча переможе, зале слабішу. Такі флюктуації, пересування то в оден, то у другий бік відбуваються і в житті народів.

На просторі, в якім живе український народ, також обсервуємо таке явище. Тільки в нас це явище більш скомпліковане, ніж це бачимо в відношенні між Німеччиною й Італією. Між Німеччиною й Італією є високі Альпи, де вони творили все велику перешкоду то для однієї, то для другої хвилі. Тому римські легіони не опанували цілої Германії, а дійшли лише до Дунаю й Рену (цікаво, що границя між католицькою південною Німеччиною й північною — протестанською проходить менш-більш по лінії давніх римських впливів) і навідворот — німецький вплив сильніше позначився лише в північній Італії — Льомбардії (тут поселилося німецьке племя льонгобардів; Льомбардія довго належала до Австрії). Тепер Гітлер і Мусоліні рішили зробити Альпи вічною границею між їхніми землями.

Натомість на просторі між Білим і Чорним морем нема природніх перешкод, а тому на цьому терені одна хвиля може легко заляти другу. І так за княжих часів українська хвиля з півдня цілковито запанувала над північчю; згодом московська північна хвиля проковтнула українську полу-днів'я.

Крім цього, через Українські землі проходить звуження суходолу ще між Чорним і Балтійським морем, і на цьому терені українська хвиля змагається з польською.

Нарешті полу-днів'я частина української території, чорноморські степи, творить дорогу з Азії до Європи. На цей шлях втискалися з Азії через т. зв. браму народів між Уральськими горами й Каспійським морем на світанку нашої історії кочові племена, отже і з ними теж мусила боротися українська хвиля. Як ці всі хвилі боролися й чергувалися, це змальовують нам долучені мапки.

Перша мапка змальовує геополітичну ситуацію України за доби її найвищого розвитку між 911 — і менш-більш 1070 роком. Тоді в Києві створився центр політичного й культурного життя для цілого європейського Сходу. Коло Києва згупувалося сильне згущення української людності й вона виказує під проводом своїх визначних князів сильну політичну й культурну експанзію. Геополітично віссю, на якій спирається державно-економічна будова княжої України, є водяний шлях Балтійське—Чорне море. Правда, чорноморськими степами проходять кочові орди, і Україна мусить із ними боротися за доступ до моря, але в цю добу Україна ще дає собі з ними раду, а князі розгромлюють усіх тих печенігів, торків і половців.

Український вплив сягає на Схід до Кавказу (Тьмутаракань — нинішня Кубань), на Захід Україна має перевагу над Польщею (ця лише часово має над Києвом перевагу). Сильна українська політична й людська експанзія йде в північному напрямі.

На другій мапці образ ґрунтовно змінюється. Україна вичерпала свою національну енергію в княжих чврах і боротьбі зі степом. У степах засіли мідно татари, звязок із морем і Царгородом, що 1453 р. опиняється в турецьких руках, зірваний. Українська геополітична вісь розбита, Україна за цієї доби немов людина, що стратила ґрунт під ногами, не має жа що спертися і стає іграшкою ворожих сил. Із північного заходу йде на Україну литовська експанзія. Це не людностева експанзія, а чисто політична. І Польща й Литва були за-слабі, щоб опанувати людьми український простір. З півдня турки й татари загонами нищать Україну, їх вплив іде менш-більш по-пологому від південної границі лісів. Тимчасом на півночі поволі виростає новий центр — Москва. Вужиковатими лініями зазначені напрямки української людності колонізації. Вона йшла в степи, боролася з кочовниками. Українське населення інстинктивно відчувало, що доступ до моря, відбудова осі Балтик—Чорне море, це життєва конечність українського народу. Тому в боротьбі з невірними не щадило українське козацтво крові...

Третя мапка змальовує геополітичну ситуацію за доби Богдана Хмельницького. Вона була безнадійна, хоч натиск Польщі був уже трохи слабший, та проте турко-татарський світ переживав саме тоді новий приплив енергії, а експанзія Москви вже ж позначилася надобре. Всі ці світи мали вже вироблену державну організацію, а Україна ні; що за таких тяжких умовин вдалося Великому Гетьманові створити Українську Козацьку Державу — це найліпше свідчить про його незвичайний воєнно-політичний геній. Та Україна за таких умовин, коли ще взяти під увагу нові козацькі чвари, не могла, яко незалежна держава, довго втриматися.

Четверта мапка змальовує геополітичну ситуацію на Сході Європи за часу найбільшої могутності Москви й її границі в найдальшому засягу на захід (1914), та як на другій мапці змальовано границі Польщі в її найдальшому засягу на Схід (коло 1618 р.). На цій четвертій мапці виразно виступає центральне становище Москви. Українська колонізаційна хвиля, користаючи зі знищенню татарів, прет'ється нестримно над море, опановує його береги, доходить до Кавказу й Каспія, прямує теж на Схід до Азії. Етнографічні границі українського народу зазначені на мапках крапками.

П'ята мапка — це ситуація, що витворилася після німецько-совітського порозуміння, по розвалі Польщі 1939 року. Україна осягнула соборність поза її межами залишилися лише невеличкі кусні Української землі. З огляду на те, що Литва, Латвія й Естонія, почасті й Фінляндія, ввійшли в орбіту впливів Совєтів, а український народ твердо стоїть над Чорним морем, — можемо з радістю ствердити, що тепер *відбудувався наш державно-національний хребетний стовп — вісь: Балтик-Чорне море*.

У звязку з цим росте значіння Києва, його полога стає більш центральною на Сході Європи. На Заході, по розвалі Польщі, Україна має впоядковані політичні відносини. Отже лишається лише до поборення одна Москва.

Такої корисної геополітичної ситуації ми ще не мали ніколи в нашій історії, хіба може в 1918 році за Гетьманства, але треба було взяти під увагу, що тоді ми ще були майже етнографічною масою, провідна верства цілковито політично невправлена (отамансько-партийні чвари), а нині ми

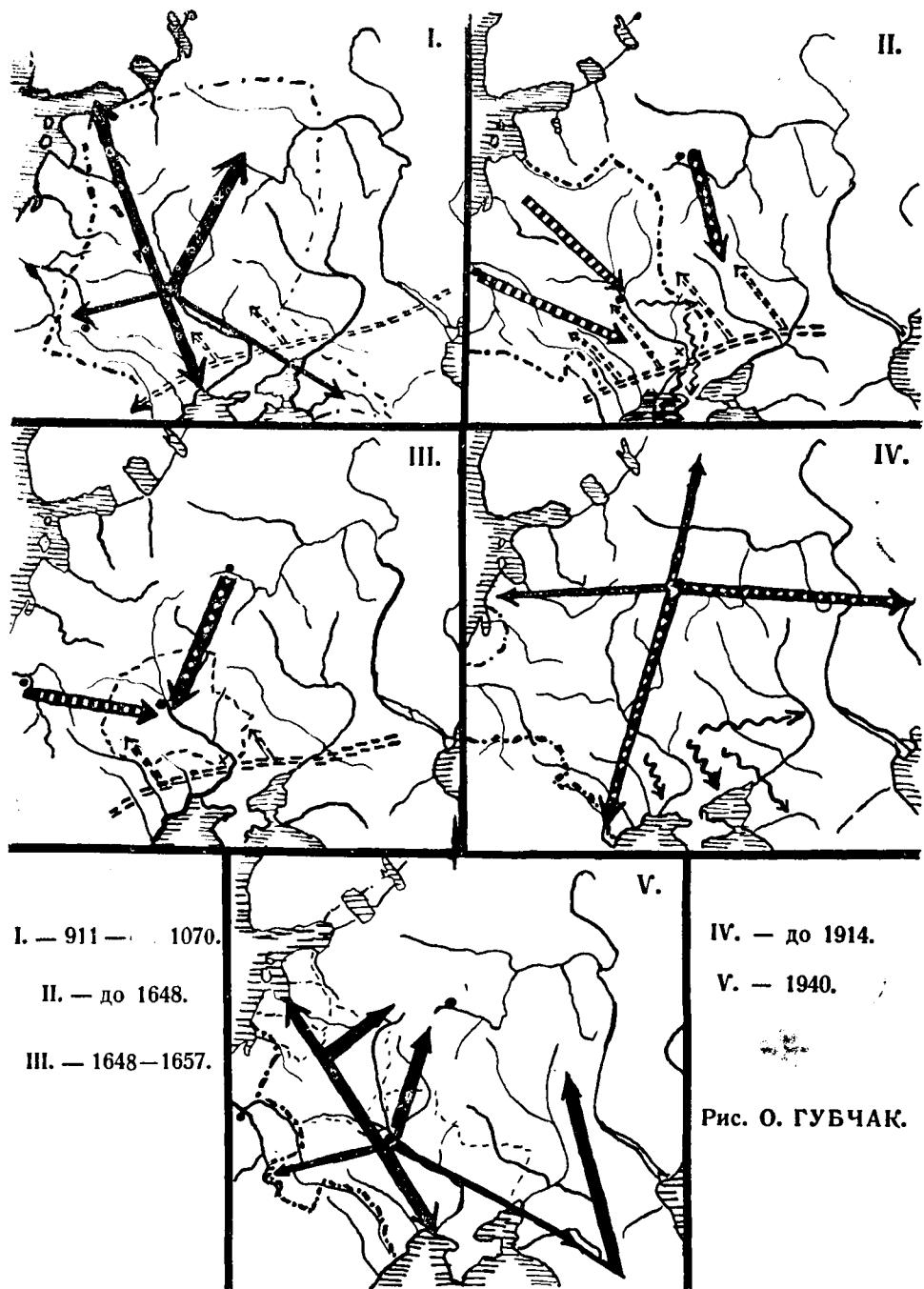

Рис. О. ГУБЧАК.

свідомі своїх завдань і цілей, ми є кристалізованим народом, а політичне вироблення пішло таки наперед. Із безсторонніх польських джерел знаємо, що на тлі українізації Галичини існує сильне напруження між Києвом і Москвою й коли це діється по 20 літах страшного гнету, то це свідчать, що державний націоналізм український надзвичайно живучий.

В боротьбі з Москвою ми не одні, бо маємо союзників — державний націоналізм Білорусі й Козакії, а також і народів Кавказу.

Отже всі передумови успіху. Решта залежить од нас, еміграції. Мова про те, щоб новій українській провідній верстві в рідній землі принести політичний досвід, несплямовану національно-державницьку ідею. Це ж можливо лише тоді, коли всі об'єднаємося карно коло єдиного Гетьманського Проводу. Як що так станеться, наша остаточна перемога абсолютно, безсумнівно певна.

Г. Гарт.

Сага про королевича Геральда

Лебеді хмар і сині луки моря
наситив вітер вин червоним хмелем,
тяжка, мов кована, затоки тиша в зорях
причал розвбійницький вколисує на скелях.

Пристав опівдні, кучер одгорнувши, —
янтар питва ув іскрах, як братерство,
і молодість — доспіла, строга мужність,
і очі — кинений у море перстень.

О скільки краль в зеленому просторі
ізкосами, мов фіолетна хвиля,
і з тілом, мов в пінному морі
забута перла, скільки ж милих
він обіймав рукою нетремкою,
в очах глядів таємних глибів темних,
в устах шукає солодкості гіркої.

О зливи юности, як вітру свист пова реї,
навздогінь хвилям, ночі полум'яні,
ті ночі в інею цілунків над зорею,
що гаснуть боявко і вмить от хуги вянуть.

Доکучили дівчата білобріві,
сонця туманні їм холодять віддих
і тануть у смерканнях пурпuroвих,
тяжкі по ночі, що хміліє блідо.

Ладнати чбвни морцям ясночолим! —
стопа тверда на чардаку хиткому,
кигтястий ґриф, назустріч суходолам,
клює іскрястість піни жемчугову.

І станув при демені. Од островів
туман вітхнув над тьмою хвиль пінявих,
крилатий рветесь в далі п'яний човен,
до саду пишного, до красних Ярославен.

Підп. Варфоломій Євтимович.

Промова, виголошена на сходинах Гетьманців-Державників у Празі 29.IV.40.

Дорогі Пані й Панове, Преславна Гетьманська Громадо!

В нинішній день зійшлися разом двоє великих свят — Свяtdень — Великдень Христового Воскресення й день незабутньої річниці Великого Чину нашого Гетьмана Павла.

В цьому бо дню 29. квітня 1918 року воїстину була воскресла Україна до власного державного життя під його булавою.

Отже, день 29. квітня — це наш національний Великден, ув якому Гетьман Павло Скоропадський живим чином воскресив українську національно-державну традицію.

Нація, як єтверджив це ще Тарас Шевченко, — це «мертві, живі й ненароджені, в Україні й поза Україною сущі» українські люди. Національна ж традиція — це сума досвідів, добутків і прагнень, які в'яжуть в одну спільноту тих, що відійшли, з тими, що ще прийдуть, та берегти які доручено живим.

Живі — це ми. І це ми відповідаємо за досвіди-добытки предків, щоб їх не розгубити, й за чистоту прагнень, щоб їх осягти, не споторивши. Відповідаємо перед нашими батьками й перед нашими дітьми, відповідаємо за Націю й перед нею! А за свідка — за свідка непідкупного — стоїть історія. Історія — це факти.

Про це не сміємо забувати! Бо факти річ жорстока й неухильна. Кожен із них лишає по собі слід, кожен спричинює безнастансно повставання інших фактів. Через це осуди історії тяжкі й невблаганні, бо кожного, хто виступає перед її лицем, вона розцінює мірою фактів, яких він доконав.

Не сміємо про це забувати та й... не можемо! Бо згадуючи про Світле Христове Воскресення, мимоволі мусимо згадати про Його страсті, про тяжку хресну путь, про невимовно тяжку хресну смерть... Тому і в цей день подвійного свята-радості (два великодні, загально християнський і національний український, зійшлися разом) мусимо згадати, хоч би й не хотіли, як то розбуджена в огні світової війни та революції Україна, себто, живі українці, отже багато і з нас, окрадені збудились — згубили свою історичну память, — згубили традицію. Не повірили у власне воскресення й дали себе збити зі шляху, що його для нас торували й нам викінчити заповіли наші батьки.

Ми далися були, щоб нас повели сліпі проводирі, самі пішли за ними і власних дітей повели, повели манівцями, бездоріжжям... І замість храму рідної державності, прийшли до капищ чужих, брехливих і злібних поганських богів... Забули віру — прагнення наших батьків і пристали на віру обманців, визнали були своєю релігію організованої заздрости й неінависті по нісанню Марковому...

Так було перед днем 29. квітня 1918 року — цілій 1917 рік!

І ось у той відповідально-судний час наш Гетьман — добра козацька кров — Гетьман Павло Скоропадський, один із небагатьох видючих виявив сту найвищу відвагу та взяв на себе найвищу відповідальність: у день 29. квітня він перебрав державну владу-провід од проводирів сліпих, від жерців

заздрости-мамони і спрямував Україну, себто нас, живих, відповідальних перед мертвими батьками й ненародженими ще дітьми, на єдино спасенну для нашого національного буття путь — на путь нашого українського монархізму.

Як сприйняло тодішнє Українство цей акт проголошення в Україні Гетьманства, всі ми, живі свідки й учасники, пам'ятаємо. Пам'ятаємо, бо ж і ми його сприймали. І ніколи не забудемо, бо й сумління пригадує. Не забудемо всього того лиха, що випало на долю нашої Батьківщини, коли її безрозумні діти збунтувалися проти власного маєстату Нації, в особі Гетьмана-Монарха втіленої.

Не будемо пригадувати подробиць, бо буlob і тяжко й не за одну з них соромно... Вистарчить ствердити, що за переступом прийшла кара!

Караємося і досі — й тут, на еміграції, й там, на рідних землях під ворожою окупацією, де наші брати й сестри в цей Свят-Великдень не сміють один одного привітати вісткою радісною: Христос Воскрес!

І от на тлі того переступу й кари — на тлі щоденних фактів, із яких складається історія, ще більше підноситься постать нашого Монарха, що голосніше промовляє велич і відвага доконаного ним у день 29. квітня чину. Бо цей чин змусив українських людей думати, розбудив і звільнив приспану ідею, показав мету і шлях до неї.

Хоч люди в своїй мізерії-злобі не раз бувають здатні поставити до гори ногами, оплюгувати чи й знищити найкращий чин, хоч і спроможні Герострати в безумній заздрості спалити, зруйнувати не одну святиню, як це зробили наші рідні Герострати з храмом української державності, що його збудував Гетьман, то все ж найбільша навіть людська злоба не спроможна знищити ідеї.

Бачимо це на нашій ідеї! Вона не вмирає! Навпаки — вона живе, вона горить у наших грудях! Вона перекидається й займається животворним вогнем у найширших масах Українства обапол океану.

Нині Гетьманська ідея, зпоміж усіх інших, що нутрють ув Українстві, найдинамічніша й у розумінні світоглядовому — найреволюційніша. Бо коли інші хиляться до свого природнього упадку, то вона невпинно зростає. Нині вона така могутня, що перед нею мовкне клевета, відступає набік злоба, Савли - гонителі при дотикові з нею обертаються на Павлів - ревнителів, які готові за неї віддати й віддають своє життя.

Вона невмируща й вона переможе!

Переможе силою нашої відданості Монархові-вождеві, нашою вірністю один одному, нашою активністю в боротьбі з хаосом, у боротьбі зі злом й інертністю, нашою любовю до наших братів, що ще не з нами.

І подібно як ми віримо в чудесний факт Святого Христового Воскресіння, то так само ми віримо, що під мудрим проводом нашого Гетьмана дочекаємо того Великодня, коли знова воскресне до власного державного життя наша Страждenna Батьківщина.

Яко таєт воск од лиця огня, так у горячому блиску перемоги — слави у стежах України згине чужинецька неволя й сяйвом золотим блисне булава, гордий символ державної влади на рідній землі.

В імені краківської громади Гетьманців-Державників, честь керування якою доручив мені наш Гетьман, вітаю Вас, чанове Гетьманська Громадо, в золотій Празі з днем Святого Христового Воскресіння радісним привітом — Христос Воскрес!

Його ж Світlostі, Ясновельможному Гетьманові Павлові, Державному Вождеві, що вже раз відродив і воскресив Україну до справі державного життя, — Слава!

B. Щербаківський.

Ювілей М. Лисенка

(Мемуари з 1904 р.)

Лисенко вернувся з Галичини незвичайно захоплений тим ювілейним приняттям, яке зробили йому там і на Буковині. Я чатував на його приїзд і був одним із тих перших, що чули його оповідання, роблене під свіжим враженням. Він оповідав, що вже на кордоні його зустріла делегація від галицьких музичних та інших установ, як почесний провід. Його зустріли пресмовами, до яких він дома не звик. Від кордону він уже нічим не турбувався, його запросили в купе I. класи, там іхали з ним представники галицького громадянства й майже на кожній стації його супровід відчиняв вікно і просив Лисенка до вікна, а перед вікном уже стояв шик українських соколів або січовиків, а хор співав «Ще не вмерла Україна», або оркестра грала цей наш гімн. Лисенко був дуже зворушений цими несподіваними овациями. А на стації «Лвів» його чекало вже таке помпезне приняття, якого він ніколи й ніяк не сподівався й яким був зворушений до глибини душі. Дальших кілька днів, що їх він пробув у Львові, могли б бути для нього дуже тяжкими та втомити його, коли б йому довелося самому хоч трохи дбати за себе, але все було так упляновано, розподілено, розмірено так точно, як добрий годинник, а приставлені до нього люди виконували доручене їм із такою німецькою точністю, що автоматичні переїзди з готелю до якогось «Бояну» чи там «Народного Дому», або ж із візитою до тієї чи іншої поважної особи, не ним навіть розраховані й упляновані, зовсім не втомлювали його, що звик у себе томитися і клопотатися про всякі дрібниці.

Однаке й тут він не уник одної репетиції. Його запросили на репетицію хору «Бояна», щоб він прослухав, як звучить виконання його річей, і щоб дав свої вказівки, зглядно поправки, як автор. І з цієї репетиції він був дуже задоволений, бо речі були вивчені надзвичайно добре, а до його відвідин співаки поставилися з таким пієтизмом, дуже зворушливим, що кожне його слово зараз же оберталося в чин, кожна поправка зараз же узглядновалася. Він казав, що хор «Бояна» мав на собі аж занадто слід прозвищення до церковного співу, до його повільності, і тому передача Лисенкових річей була занадто флегматичною. Але коли Микола Вітальович показав темп і наголоси, хор усе зрозумів, як і диригент, і поправки пройшли добре, вже на концерті він був зовсім задоволений. Лисенко багато оповідав про ріжних осіб, дивувала його дуже численна присутність пан-отців на концерті-академії в його честь, де, як він казав, кожен третій був піп, а дуже велика концертова зала, перероблена з театру, а може й сам новий театр, була переповнена так, що, як говориться, яблуку ніде було впасти. Особливо він лишився задоволений з композитора й диригента галицького о. Остапа Ніжанківського, в якому цінив він його мистецький темперамент особливо високо. Тепер я уже не пам'ятаю усіх тих прізвищ визначних га-

лицьких осіб, про яких згадував тоді Микола Вітальович, але для кожного в нього було добре слово, добрий спогад. Оповідав він і про Зелену Буковину, яка хоч і маленька і скромна, але не хотіла відстati від Галичини в щирості й теплоті приняття.

Особливо йому імпонувала мила й щира постать професора С. Смаль-Стоцького, відома вже, як і інші професори, з його приїзду на відкриття пам'ятника Котляревському в 1903 році. Між іншим оповідав Лисенко і про кумедний співочий, що трапився із ним під час гостини в хаті Смаль-Стоцького. Смаль-Стоцький запросив Миколу Вітальовича до себе на обід чи на вечірку, на якій було й декілька гостей із інтимнішого кола професора. В числі гостей був теж якийсь буковинський німець-піяніст, і то досить добрий. Він вивчив між іншим і багато річей Лисенка, а в тому числі й його другу рапсодію. По обіді, чи вечірі, під час балачок господарі хотіли зробити Лисенкові приемну несподіванку й попросили німця заграти. Німець заграв щось, як казав Лисенко, дуже сумлінно вивчене. «Я йому подякував», — каже Литенко — «а що ця річ нагадувала мені щось неначе трохи знайоме, але я не міг ніяк заспіватися, що б то могло бути, то я його й запитав: а що ж це Ви грали? Тоді німець трохи ніяково спітав: хіба ж Ви не пізнали, де ж Ваша друга рапсодія». Лисенко каже: «я йому дуже подякував за увагу й тільки додав, що я її граю трохи інакшим способом». Тріхи згодом, по балачці, Микола Вітальович запропонував, як у подяку за приняття, заграти щось від себе. Господарі з радістю й подякою просили його заграти щось, і він заграв ту саму свою II. рапсодію. Господарі й німець були дуже захоплені грою Лисенка. Багато літ по тому в Празі Смаль-Стоцький оповідав про цей самий епізод точнісінько так само, тільки додав: «Ми були страшенно враженні цією рапсодією: було зовсім інше, зовсім не подібне до того, що грав німець, і було це і справді щось істотно українське. Німець сам призвався, що зовсім не розумів цієї речі. А випадала вона справді гарно й могутньо». Я мушу сказати те саме. Я чув коли цю рапсодію грав Лисенко й коли її грали інші першорядні музики, але це були речі не до порівнання. В Лисенка це геройм і краса, а в тих нічого українського не було, в Лисенка — істотно українське, в якому можна було чути всі українські пісні.

Я був захоплений оповіданням Лисенка і mrіяв про Галичину. А Лисенко завжди з захопленням й одушевленням згадував про свій ювілейний побут у Галичині.

Проте ювілей його в Києві коштував йому безліч нервів і турбот. Зараз же по повороті Лисенка з Галичини ми почали готовуватися до його ювілею, що мали спрощати десь 20. чи 21. грудня. Деякі речі наш хор уже давно почав розучувати, як, напр., «Б'ють пороги» Лисенка, але нам ішло більше про виставу його опери «Різдвяна Ніч». Нам конче хотілося її поставити не в Народнім Домі, а в опері, та з правдивими оперовими силами, але тут була головна перешкода сам Бородай, що тоді арендував оперу. Він ніяк не згоджувався поставити на сцені «Різдвяну Ніч», бо, казав він, не буде ніякого збору. Вся трудність лежала навіть не в Бородай, а в наших старших, у наших грошових мішках, які в суті були малороси, які ні в що не вірили, нічого не розуміли, були скупі без місця, вміли викинути гроши чортзна й куди, та не мали ніякого почуття і зрозуміння щодо перспектив, що їх власне й можуть дати гроши. Так було й тут.

Я тут пишу «ми», бо я брав найгарячішу участь у справі ювілею, та ще й тому, що всі мої близькі приятелі, як Левко Юркевич, Милорадовичі та інші приятелі родини Юркевичів помогали цій справі своєю агітацією.

Левко Юркевич сам грав на віольончелі та любив мистецтво, а тому, без огляду на свою партійність, яка, загалом беручи, ставилась до членів Старої Громади з великим приирістством, охоче брав участь в агітації на користь постановки «Різдвяної Ночі» в опері. Ми, молоді, насамперед хотіли захотити Бородая грішми, а тому вже з початку листопаду, приблизно з 10—12., почали ходити до оперної каси і просити білети на «Різдвяну Ніч». Насамперед пішов Левко Юркевич, що мав повний авторитет у касірки, бо що-тижня купував льожі в оперу, одну або і дві, а коли виступали якнебудь знаменитості, як, напр., Шаляпін, Мишуга, Батистині, Баронат та інші, то Левко ледви не щодня бував у театрі, бо й його мати та три менші сестри любили ходити до театру, й тому льожу постійно куповано. Левко прийшов до каси й попросив три льожі на «Різдвяну Ніч». Касірка здивовано сказала, що нічого не знає про таку оперу. Левко пояснив, що ця опера буде поставлена на ювілей Лисенка, що напевно всі місця будуть зразу ж розібрани, а він, мовляв, боїться, що коли не забезпечить собі тепер три льожі, то потім не дістане, а до нього має приїхати багато гостей із села на той час, які просили, щоб були заготовлені місця в театрі. Касірка сказала, що запитає Бородая. Я пішов до каси другого дня і просив дві льожі і двадцять місць у першім ряді гальорки на «Різдвяну Ніч». Касірка відповіла, що «нікакої «Різдвяної Ночі» не буде», я й собі висвітлив, чому я питаю. На третій день пішов Кость Милорадович (Турок) і попрекав собі одну льожу. Він був теж добре знаний касірці, бо часто брав білети, він одержав таку саму відповідь. Потім ще через день пішов Левицький (Труба), далі деякі інші студенти, підагітовані мною, але все з однаковим вислідом і з додатком подразнення в голосі касірки, якій, очевидно, українська опера занадто пахла дъогтем.

Тим часом хор аматорів, що ним диригував Лисенко, готував деякі Лисенкові композиції, напр., хорові частини «Б'ють пороги» і т. п., а староста цього хору Яків Петрович Гулак-Артемовський мав клопоту повну голову з переписуванням і розсилюю Лисенкових нот по всьому світі. Я співав у тому хорі між баритонами. Хор знав багато Лисенкових пісень, а складався частинно з семінаристів (духовних), частинно з бувших семінаристів, частинно зі студентів і студенток, ось так, напр., там співала моя сестра, далі — М. Гр. Гоженкова (пізніше — Матюшенкова) та інші. Співанки відбувалися регулярно. Концертний програм був вироблений приблизно, але ні в кого не викликав сумнівів ні щодо виконання, ні щодо змісту. Так само не було сумніву її щодо ювілейної Академії. Тут програм був понад голову. Найбільше хотілося почути нам «Різдвяну Ніч» в опері, виконану оперовими співочими й оркестральними силами.

Десь між 20. і 30. листопадом сталася Лисенкові така анекдотична й не дуже приемна пригода. Ми, себто, організатори й технічні помішники розпорядчика ювілею, майже щодня збиралися в Лисенка коло 9. годин вечера й ділилися вражіннями, тощо. Я приходив регулярно щодня, окрім тих днів, коли була співанка. Одного разу, коли я сидів уже в Лисенка, приходить Людмила Михайлівна Старицька й каже: «Дядю, я була сьогодні в Дейш-Сіоницької й намовила її співати в концерті (ювілейнім) панночку в дуеті Андрія з панночкою з Вашої опери «Тарас Бульба», вона про-

сила мене, щоб я її принесла ноти завтра в 9 годин ранку». Микола Вітальович каже, що ноти в Гулачка, він, мовляв, скоро прийде. Через якусь годину, вже після 10. год., прібігає захеканий, як звичайно, Гулачок і рапортує що, де й як він зробив. Лисенко каже, що треба для Дейш-Сіоницької дуєт панночки з Андрієм, так чи не можна якнебудь на ранок віднести його до Старицьких-Черняхівських. Яків Петрович каже: «Я той дуєт учора відіслав до Америки, бо одержав листа звідти, що там святкуватимуть Ваш ювілей і хстять співати цей дуєт у концерті». — «Хто може переписати?» — питає Лисенко. Гулак на це: «Наш перепищик міг би це зробити днів за 4—5, бо дуєт з акомпаньементом обіймає 17 стор. нотного письма, завтра я б одніс йому партитуру, він днів два переписував би».

— «Нам треба на завтра нарано!» — каже Микола Вітальович.

«Це фізично не можливе!» — відповідає Гулачок.

Тоді Людмила Михайлівна: «Дядю, це ж конче мусить бути, бо ж Дейша московська артистка й тут гастролює, хоче співати й раптом я її обіцянного не принесу, це ж скандал!»

Тоді Микола Вітальович на це:

«Добре, Людю, я перепишу це вночі й покладу ось тут-о, а ти прийдеш уранці й забереш!»

Ми розійшлися в пів дванадцятої. Другого дня я пришов у 8. год. і запитав свою сестру, що жила на квартирі в Лисенка, чи переписав він. Сестра сказала, що вранці Людмила була й забрала переписаний дуєт. Ми щось потім балакали з Лисенком, аж прибігає Людмила: «Дядю, Дейша сказала, що це дуже довгий дуєт і що вона не має часу його тепер вивчити».

Микола Вітальович тільки зітхнув. Але Яків Петрович каже:

«Треба попросити Калиновську, вона заспіває ще ліпше за Дейшу й вивчить скоріше, бо молоденька». І справді, Калиновська співала на концерті цей дуєт чудово.

А тим часом Бородай не піддавався й не хотів ставити в своїй опері «Різдвяну Ніч», аж поки в справу не втрутівся Науменко, що був головою «Общества Грамотности», а тому товариству, якому належав театральний будинок на Великій Васильківській улиці, Бородай був винен дві тисячі рублів за ті часи, коли він арендував той театр. Науменко написав листа до Бородая, що подасть його векслі до «взискання». Бородай прибіг до Науменка на розмову з приводу цього. Під час розмови Бородай скинув із себе піджак і каже демонстративно: «Нате, беріте моє посереднє!»

Але Науменко на те: «Очевидно, Ви тільки прикидаєтесь таким біdnim, а Ваші справи стоять зовсім не так погано, якщо Ви не хочете ставити «Різдвяну Ніч» 20. грудня, коли Ваші збори рівні нулі, а тим часом вона дала б Вам повний збір, і Ви б з нього могли повернути нам борг».

Тоді Бородай, побачивши що непереливки, згодився поставити «Різдвяну Ніч».

(Продовження слідує.)

НАСЕЛЕННЯ ССР

Як відомо, в ССРУ у 1939 р. відбувся перепис населення. Центральне управління народньо-господарського підрахунку держпляна ССР, по перестудіюванні матеріалів перепису, одержало таку картину щодо стану освіти, національного складу й сусільних груп на 17. 1. 39 р. у відношенні до 169.519,127 чоловік із загального числа 170.467,186 чоловік (ще не закінчено підрахунок матеріалів із Далекої Півночі).

I. Рівень освіти населення ССР по союзних республіках на основі перепису 1939 р. (без Західної України й Західної Білорусі).

	Число осіб, що мають освіту			На 1000 чол. населення припадає:	
		Середню	Високу	з середньою освітою	з вищою освітою
1. РСФСР	8319706	706653	76,8	6,5	
2. Українська ССР	2928212	222154	94,6	7,2	
3. Білоруська ССР	434526	25005	78,0	4,5	
4. Азарбейджанська ССР	234481	21592	73,2	6,7	
5. Грузинська ССР	401407	39681	113,4	11,2	
6. Вірменська ССР	104480	7505	81,5	5,8	
7. Туркменська ССР	57856	4032	46,2	3,2	
8. Узбецька ССР	241903	19421	38,6	3,1	
9. Таджицька ССР	40287	2982	27,1	2,0	
10. Казахська ССР	368316	27822	59,9	4,5	
11. Киргизька ССР	47348	3250	32,5	2,2	
ССР	13178522	1080097	77,7	6,4	

II. Національний склад населення ССР за переписом 1939 року (без Західної України й Західної Білорусі).

Найбільш численні національності	Число осіб (з родин.)	В % % до підрахун.	Найбільш численні національності	Число осіб (з родин.)	В % % до підрахун.
1. Москві	99019929	58,41	27. Карели	252559	0,15
2. Українці	28070404	16,56	28. Караколпаки	185775	0,11
3. Білоруси	5267431	3,11	29. Корейці	180412	0,11
4. Узбеки	4844041	2,86	30. Кабардинці	164106	0,10
5. Татари	4300336	2,54	31. Фіні	143074	0,08
6. Казахи	3098764	1,83	32. Ести	142465	0,08
7. Жиди	3020141	1,78	33. Кімлики	134327	0,08
8. Азарбейджанці	2274805	1,34	34. Латвійці	126900	0,07
9. Грузини	2248566	1,33	35. Болгари	113479	0,07
10. Вірмени	2151884	1,27	36. Інгуши	92074	0,05
11. Мордвичі	11451429	0,86	37. Адигійці	87973	0,05
12. Німці	1423534	0,84	38. Карабаевці	75737	0,04
13. Чуваші	1367930	0,81	39. Абхазці	58969	0,03
14. Таджики	1228964	0,72	40. Хакси	52602	0,03
15. Киргизи	884306	0,52	41. Ойроти	47717	0,03
16. Народн. Дагестану	857371	0,50	42. Курди	45866	0,03
17. Башкіри	842925	0,50	43. Балкарці	42666	0,03
18. Туркмени	811769	0,48	44. Іранці	39037	0,02
19. Поляки	626905	0,37	45. Литовці	32342	0,02
20. Удмурти	605673	0,36	46. Китайці	29620	0,02
21. Марійці	481262	0,28	47. Чехи і Словаки	26919	0,02
22. Комі	408724	0,24	48. Араби	21793	0,01
23. Чеченці	407690	0,24	49. Асірійці	20207	0,01
24. Осетини	354547	0,21	50. Інші	807279	0,48
25. Греки	285896	0,17	Razom	169519127	100,00
26. Молдавани	260023	0,15			

**ІІІ. Населення ССРС (з родинами) по суспільних групах за переписом 1939 року
(без Західної України й Західної Білорусі.)**

Суспільні групи	Число осіб із родинами	У відсотках до підрахунку
1. Мійські й сільські робітники	54566283	32,19
2. Мійські й сільські службовці	29738484	17,54
3. Колгоспники	75616388	44,61
4. Кооперовані кустарі	3888434	2,99
5. Некооперовані кустарі	1396203	0,82
6. Селяни-одноосібники	3018050	1,78
7. Нетрудовий елемент	60000	0,04
8. Не вказали суспільної групи	1235279	0,73
Разом . . .	169519127	100,00

,,П. К.“*)

Читачі газет бачать на початку або на кінці кожного повідомлення про якусь подію на фронті поруч імені автора зазначення — «П. — К.».

Часто питают про значіння цих літер. «П. — К.» — це звичайно повстале скорочення для назви Пропаганда-компанія (сотня), назва нової установи чи молодої спеціальної частини в армії. Ці сотні утворюються в співробіництві М-ва Пропаганди й Начальної Команди армії з редакторів, оадіоголосій і фільмових фахівців і приділюються до частин із завданням подавати в слові, малюнку і в звуках звіти про фронтові переживання й образки.

Як що приділені до тих пропагандивних сотень не мають ще ніякого вояцького вишколу, то їх командирують на короткий курс, де вони засвоюють основні воєнні знання.

В пропагандивній сотні звітсвики об'єднані, так би мовити, в військовій одиниці.

Але звіт не може бути так зроблений, що член якоїсь пропагандивної сотні вислухає собі оповідання вояка, що брав участь у якомусь чині пропільової частини, або наступі, або в плаванні підводного човна, або в леті над Норвегією чи Англією, і з того виготовить звіт; ні, такий звіт має бути результатом його власного переживання.

Той, що пише звіт, має сам це пережити. Воєнний звітовик, отже, мусить бути вояком, мусить, як такий, «проробити» й щойно тоді своє переживання оповісти. Від колишніх воєнних кореспондентів, що й сьогодні є в ворожих державах, німецькі воєнні звітовики істотно відріжняються. Вже саме слово воєнний звітсвик (*Kriegsberichter*) — замість слова — воєнний кореспондент (*Kriegsberichterstatter*), указує ріжницю колишнього від съгоднішнього.

Воєнний кореспондент робив війну, яко ціль, здебільш при якомусь високому штабі й іноді відвідував фронт; поміж ними також бували люди

*) Переклад із нім. мови «Auswahl», травень, 1940.

високих журналістичних якостей і персональної відваги. Німецький воєнний звітовик — це вояк в уніформі і знаходиться на фронті.

І хоч ця нова установа й дуже молода, а проте вона досі вже прекрасно виказалася. Шеф імперської преси Др. Дитрих означив нещодавно на першому воєнному дню німецької преси в Вісбадені дотеперішню журналістичну працю цих сотень за видатну а персональний викон у Польському поході і в боротьбі проти Західніх держав на суходолі, воді й повітрі за такий, що є понад кожну похвалу. Втрати, що їх уже понесли пропагандивні сотні армії, воєнної флоти й повітряних сил, а також і відзначення, що їх — на пропозицію боєвих відділів — можна було уділити, кажуть більше, ніж усі слова признання.

Все нове потребує часу на втягнення в роботу й на випробування. Так це також природньо сталося і з пропагандивними сотнями. В Вісбадені казав шеф однієї такої пропагандивної сотні про те, як тяжко спочатку було наявне в частинах — здебільш наслідком незнання — недовіра перемогти. Але як тільки боєва частина побачить і переконається, що приділений до неї воєнний звітовик може не тільки писати, чи фотографувати або фільмувати, але також і вояком бути, обертається недовіра в довірю, в товариську дружбу. Як що вояк є свідок того, що воєнний звітовик є навіть особливо відважний і добрий товариш, який з успіхом уміє вжити ручну гранату рівно як і вояк, тоді всі мости для корисної співпраці збудовані.

Пропагандивні сотні цими днями будуть врадовані повідомленням із Лондону, за яким англійці дуже злі на те, що образки з Норвегії вже опинилися в ЗДПА й були там опубліковані. Ця злість прийшла навіть до слова в Парляменті, де повідомлено, що в майбутньому британські боєві сили, а передусім — летунські частини, будуть супроводити фільмовики, яких завдання буде в тому, щоб постачати фільми для кіно та образки для преси. Також і тут, отже, не мають англійці нових думок; вони міряють тільки «по».

Пропагандивні сотні — це журналістичний фронт письменницького проводу Батьківщини й передусім за теперішніх часів під кожним поглядом технізованої війни конче потрібні. Батьківщина хоче знати, як це там на фронті в поодиноких випадках відбувається. Про це може писати лише той, хто, яко вояк, при частині пробуває. Читач П.—К. звітів, можливо, часто не дає собі відчуту, що ці описи в П.—К. звітах складаються під загрозою смерті та в виїмково тяжких обставинах.

Ці люди уможливили це, що вже по короткому речинці для доповнення звітів Начальної Команди у часописах можна читати або чути в радіо додаткові описи воєнних подій.

На кожного робить глибоке вражіння, коли він перед початком фільму «Вогневі хрестини» читає імена тих, які при фотографуванні своє життя поклали. А також і звіт, що з початку війни 23 воєнних звітовиків наклали головою перед ворогом, закликає нас, щоб цим мертвим тихий і вдячний привіт надіслати, а також денно вояків пропагандивних сотень із вдячністю згадати. В буквальному значенні ці мужі зі зброєю і з пером чи фільмовою камерою в руках б'ються за перемогу Німеччини.

З української державницької ідеології.

«Державно-організаційні форми клясократії в загальних рисах представляються так. На чолі держави стоїть дідичний Монарх, репрезентуючий державно-національну традицію, єдність нації й возголовлюючий державний апарат. Його влада не диктаторська, не самодержавна: вона обмежена законом, який у своїх законодавчих установах творить сама нація. Але ця влада монархічна не фіктивна, як влада республіканського президента, тому, що вона володіє не аполітичним а політичним, її персонально присягнувшим і її відданим державним апаратом та армією, й тому, що в самій нації, в самому громадянстві, вона має опору: 1. в консервативних, войовничого духа, здатних до організації й самооборони продуcentах, організаторах матеріальної продукції нації; 2. в консервативній, зорганізований в одно тіло, інтелігенції, творцях ідеології нації. Монарх при клясократії є Першим Слугою Нації, є її Першим Лицарем, який силою державного меча захищає націю й береже та виконує ті закони, що їх нація в своїх законодавчих установах сама для себе ухвалила».

(В. Липинський, «Листи...», стор. 552).

«Революціонер творець, а не руйнівник, робить революцію й рятує ціле людство тільки доти, доки сам не стане організатором праці. З хвилиною, коли він сам починає будувати й організовувати працю — як це намагаються вже робити московські большевики — він перестає бути революціонером, а робиться аристократом -консервативцем, і коли він ще з мотивів національно-економічних ширить світову революцію, то тільки серед інших народів поза межами своєї влади. Так само зрештою, як Наполеон ширив революцію й визволяв Європу від «тиранів»... (Там таки, стор. 53.)

«Система правління клясократії засновується на витворюванні гармонії між державою і громадянством — між тими, хто править і тими, ким правлять — так, щоб держава і громадянство себе взаємно доповнювали і творили одну — посидачу свій національний дух і своє державне тілонацію. Вона є гармонійним взаємовідношенням між матеріальною силою меча, матеріальною силою продукції й золота, не-матеріальною силою ідеології й силою пасивності мас. Іншими словами: система клясократії спирається на гармонійним політичним співробітництві між продуцентом — вояовником, консервативною опорою Держави й організатором матеріальної продукції нації, — між матеріально непроду-

куючим вояовником (армія, бюрократія), необхідним для створення постійного й сильного державного апарату, — між матеріально непродукуючим інтелігентом, творцем духових цінностей і ідеології нації, — між посередником — фінансистом, необхідним для організації обміну виродукованими цінностями, — і між пасивними масами нації, які треба для продукції організувати відповідно до ступені їх восприимчивості, тобто — відповідно до одідичної ними по попередніх історичних стадіях їх духовової культури, їх виробленої звички до більш чи менш інтензивної праці, її відповідно до їхніх, од їх культури і прадедатності залежних, матеріальних потреб. В клясократичному устрої, де нема охлократичної диктатури й де нема рознурзданої демократичної анархії, можуть знайти собі місце всі ці охлократичні й демократичні елементи, які визнають над собою — обов'язуючий в першій мірі й цю консервативну верству, на якій спирається державна влада — принцип служби нації, а не необмеженого панування над нацією.

Цей принцип служби лежав у основі всіх наших минулих клясократій, які од будучої ріжкнеться тільки зовнішніми формами, а не внутрішньою організаційною суттю. На принципі правлячої верстви, взамін за її обов'язок служби державі, були збуловані, як Галицько-Волинська, Литовсько-Руська, так і шляхетсько-козацька Гетьманська Держава. Правляча державою верства одеяжувала тоді права на владу й на володіння землею тільки за те, що вона виконувала службні державні обов'язки. Тому ці права в очах мас були тоді оправдані й тільки доти були оправдані, доки вони були звязані з обов'язками служби Державі. (Там таки, стор. 55.)

«Ідея Українського Гетьманства — це ідея нового монархізму й нового аристократизму. Її погрожують — з одного боку: гниль, яку залишив по собі серед нас розвал старого монахізму і старого аристократизму. З другого: заоаза модерного осепубліканства й модерної буржуазної, соціалістичної, комуністичної та всякої іншої демократії, яка залаштує із усіх усюд у наші ряди. Ми монархісти. Але ми не хочемо повороту помершого монахічного ладу ані відродження монархії в її минулих, виродившихся формах. Ми не хочемо, як ті монахії з часів позкладу монахії, викочувати для себе монахію, яку хтось колись створив, а хочемо творити в образі Гетьманства нову монархію. І ця наша нова монархія, Гетьманство, не може бути дик-

татуорою одної кasti, за яку та каста зубами держиться, а вся решта з її зубів шматок за шматком, через поширення «конституційних і демократичних прав» собі виправає...

Гетьманство — це Трудова Національна Монархія, де персоніфіковане в особі Гетьмана єдино-владство ідеї нації над цілим працюючим, продукуючим трудовим народом і всіми його класами, а не монархія — єдиновладство одної якоїсь кasti — чи бюрократів, чи комуністів, чи конституційної демократії — над рештою нації. Воно, як верх піраміди, коронує собою труд цілої нації, зорганізований у клясових трудових установах усіх класів, а не приголошє брехнею й терором розбити й розпорошене тіло нації, щоб використовувати національну працю на користь тільки однієї кasti: комуністів, бюрократії чи конституційної демократії.

До Гетьмана приходять у своїх окремих клясовых організаціях усі ті, кому дорога єдність Нації, кому потрібна єдина державно-національна організація всієї національної праці. Приходять на те, щоб, коло нього свої окремі клясові організації об'єднали, національну єдність усіх класів, єдність цілої Української Нації створити й Державу Українську збудувати. Вони йдуть, щоб традиційному Гетьманові Українському зруйновану всенациональну єдність та державну силу воскресити допомогти, його іменем руїну побороти, а не використовувати його Особу й персоніфіковану в його Особі українську державну, об'єднуючу монархічну ідею кожний для себе, кожний для своїх власних егоїстичних інтересів.

Хто заражений трупним ядом виродившогося бюрократичного чи конституційного монархізму, або божевілям його покидька: диктатури комуністів; хто приходить до Гетьманців, щоб забезпечити собі заздалегідь двірську, комісарську чи якусь іншу посаду, щоб одержати нагороду, кондесю чи привілей, щоб здобути собі про запас вигідний монополь на будучі блага нового державного ладу — тому місця серед нас нема.» (Там таки, стор. 103.)

«Змонополізувати ідею Гетьманства для одної кasti та, наче від більшевіків утікаючи, прибрati її для непознаки в модерній крамний демократичний піджачок, це значило б створити ще одну імпотентну українську демократичну інтелігенську партію, це значило б єдину українську державно-творчу ідею — ідею Гетьманства — загубити.

Під покришкою демократизму Гетьманство не може бути реставроване. Ідея наша, опутана демократичним туманом, стратить свою якість і не зможе бути втілена в

життя. Конкуренцію зі спеціалістами по обурюванню «суверенного народу» ми не відержимо й коли опинимось у демократичній компанії, нас тільки висміють і заклюють. «Народ», якому ми «запропонуємо вибрати себе» на тій підставі, що народолюбці-демократи, найкращі поміж усіма іншими народолюбцями-демократами, матиме повне право сказати, що ми тільки від решти демократів дурніші. Бо ті за вибори платять землею та всяким розграбованім із національних складів, хоч не своїм, але реальним добром, а ми пропонуємо тільки векесь на будущі блага, які ще треба допіру створити». (Там таки, стор. 106.)

«Натомість той Господар-Монарх, якого ми хочемо, повинен стояти понад класами, понад партіями, понад цілою Землею й понад цілою Нацією ...

Він не «перший дворянин» і не «перший пролетарій» — а Господар національної Праці. Працюючи сам, як людина, на чолі армії й державної адміністрації, він працює цілої нації охороняє назовні й забезпечує потрібний її порядок і спокій унутрі. А як, у яких формах буде виконуватись ця праця — про це хай рішать між собою, зорганізовані в свої професійні організації, в свої «Ради», самі працівники: творці хліба, товарів і техніки, науку і штуку, як авангард сюди ж включаючи.

Хай про діла фабрики говорить безпосередньо робітник із техніком фабрикантом, про діла хліборобства село само хай рішає між собою ...

Коли той фабрикант і той пан, по своїй працевдатності й по своїх організаторських аристократичних здібностях робітникам і селянам для більш інтензивної, більш корисної праці потрібний — хай лишається й у купі з ними живе та працює; як ні — коли він тільки народолюбець-демократ, а фабрику чи господарство сам зорганізувати не вміє — хай собі йде геть.

Хліб і товари мусять у державі бути. І так фабрика, як і село мусять твердо знати, що хліб дається тільки за товари, а товари — тільки за хліб. Ані погромів міст, ані пролетарських реквізіцій у Трудовій Державі Монархічній бути не може тому, що влада Господаря стоїть понад селянином і понад промисловим робітником, що в інтересі такої держави лежить до компромісу, до співжиття й до єдності праці між тими обома силами довести, а не взаємну зневинисті між ними в інтересі тієї чи іншої, селянської чи робітничої диктатури, піддерживати.

Коли ж нам хтось скаже, що такої Трудової Монархії ще ніде на світі нема — то ми на це відповімо: а чому б ти у нас в Україні вперше не бути? Невже ми, що всі дані для такої Монархії — мідне кон-

сервативне хліборобське селянство, півселянське робітництво, слабу республіканську фінансову буржуазію й нечисленну республиканську інтелігенцію — в себе маємо, будемо ждати, аж хтось її десь сотворить, у чужій національній формі до нас уведе й буде знов нашими руками свою, а не нашу націю будувати? Невже ж сорокмільйонова нація може живитись тільки відпадками європейської цивілізації, ще до того на демократичне копито їх переробив-

ши? Невже ми маємо починати безнадійну боротьбу за демократичний республіканський романтизм тоді — коли в Європі такі «романтики» стали найзвичайнішими, тільки менш розумними політичними спекулянтами — й боротьбу за народну республіку тоді, коли всі європейські більш або менш народні республіки себе зовсім здискредитували й банкрутували, як що не збанкрутутвали...» (Там таки, стор. 42—43.)

З преси

— «Volkischer Beobachter» (ч. 134, 2. VI. 40) містить дуже цікаву статтю Альфреда Розенберга під заголовком «Розклад французького націоналізму».

Автор пише, що в розбитих північних французьких арміях було багато кольоворових солдат із Африки, що їх Франція покликала «спасати європейську культуру».

Таке явище було неминучим наслідком відмови Франції від своїх національних завдань на суходолі.

Вже під час війни 1914—1918 рр. Франція масово ввела чорних в ряди своїх армій, але, починаючи з 1923 року, коли була переведена воєнна реформа, рамки використання кольоворових французьких контингентів значно розширяються.

«В основу воєнної реформи 1923 року, що її головним речником був тодішній підполк. Фабрі (пізніше міністр), лягла ясно висловлена ціль, що Франція покликана перебрати провід над чорною расою, себто, з іх допомогою африканізувати Європу. Вже тоді мала Франція 200.000 вишколених кольоворових солдатів у складі армії мирного часу. З того половини північних африканців, 75.000 чистих негрів і яких 25.000 індокитайців. Фабрі тоді вирахував, що, починаючи з 1923 р. можна поступнево довести кольоворові частини поза північною Африкою в випадку війни до 850.000. З притягненням північноафриканських частин утвориться в решті решт чорна армія в 1.500.000... Дві п'ятини французьких армейських резервів уже тоді були кольоворові. Потому Фабрі заступав у 1927 р. позиції французької армії в парламенті й урядово висвітлив: він, мовляв, не знає «білого війська й чорного війська», але тільки «військо». І продовжував: «Коли бажають мати на увазі можливості будучини, то треба значіння слова «батьківщина» розширити в тому напрямі, щоб воно охоплювало та кож цілу колоніальну імперію». «Набудуче має бути Франція Великофранцією, Франко-Колонією з далекосялими помічними

засобами, нова ідея якої не тільки має значення в мілітарній галузі».

А. Розенберг уважає, що цим був ясно висловлений погляд мулатизації Європи, як нова французька національна ідея.

«Політичний символ цього характерового й політичного підупаду був факт, що сенегальський негр не тільки став французьким послом, але також і статс-секретарем у самому французькому уряді.

Це в перший раз в історії всіх народів Європи сталося, що негр міг стати співробітником уряду європейської держави.»

«Іменування жида Мандль колоніальним міністром було дальшим знаком підсиленої активності в службі зачумлення Європи. Цей Мандль, що сьогодні, як міністр внутрішніх справ, усіх ще народньо думчючих французів замикає й нищить, триумфуючи заявив, що він міг би не тільки виставити мільйонову армію в Африці, але й послати таку армію на європейські французькі кордони».

Подаючи це автор питає, що це б означало, коли б оті мільйони озброєних кольоворових, справді на європейській ґрунт поставлені, перемогли б німецьку армію докути з французами й англійцями.

І відповідає, що це було б знищеннем усього того, над чим століттями працювали всі європейські народи.

«І тільки коли «нова ідея» дегенерованих французів цілковито буде переможена, створиться можливість Відродження нової культури в Європі».

— З'явився новий московський двотижневик «Родина». Виходить у Болгарії. Редактор й пише в ньому Ів. Солоневич.

Треба признати, що сам Солоневич і ті, що коло нього гуртується, найліпше знають і відчувають настрої в СССР, які для 90 відсотків московської еміграції темні. Поза тим ця московська група відріжняється від решти рухливістю й активістю. А тому для нас можуть бути цікавими міркування дописувачів до згаданого вище органу.

Ось, наприклад, В. Соколов (Берлін) у статті «Наша Монархія» критикує сучасні «конституційні» монархії, в яких «від монархічного начала в теперешнім світі лишилася тільки дідичність номінального голови держави».

А далі пише:

«Нині нам потрібна справжня монархія, а не уявна, її шукати її основні риси ми повинні в російському минулому й в устремліннях, висловлених найбільшими представниками національної свідомості, беручи під увагу, безумовно, сучасність».

А тому, на його думку, основні риси тої потрібної тепер монархії такі:

«І. Насамперед — дідичність і династичність. Це основна умова, *conditio sine sua non* існування її тягlosti устрою. Автоматичний переход влади рятує країну від усіляких колотнеч... «Отже, припинення династії дало початок Смуті, порушення нормального престолонаслідування привело до кризи монархії XVIII. в., звідки напрощується висновок про важливість легітимного принципу, що лежить в основі устрою, а до того ще принцип цей природний для монархічного суспільства, бо царева служба — важкий обовязок, але николи масний кусень, на який є так багато охочих».

«2. Друга основа — самодержавність. Первісний її сенс — сувереність, незалежність володаря від зовнішніх сил...

Безумовно, ті чи інші представницькі установи можуть і навіть повинні бути і при самодержавстві, але дорадчого характеру, бо остаточне рішення це прерогатива монарха...».

«Володар відчуває свою моральну, а значить, справжню а не формально-відписувальну відповідальність і перед нацією в цілому, й перед династією, й перед наступником, бо він безпосередньо звязаний не лише особисто, але й в особі своїх предків і нащадків зі загально-національною справою, що є його справою, і своїй справі він інакше, як по совіті, служити не може».

В редакційній статті «На наших путях» знаходимо таке: «Наша ідея — дуже проста: національна, православна, народня монархія».

Іван Солоневич, його брат і син довший час пробули в СССР. Біля них гуртується низка людей, що зовсім недавно ще були під Советами. Отже, коли вони пишуть таке, то вони знають, чому пишуть так а не інакше. Бо такі настрої в глибинах мас там, під Советами. Цього не треба забувати нам, українцям, щоб не опинитися знова коло розбитого коринта. Бо коли в СССР запанує монархія, тяжко буде нам із нею боротися...

— «Бюлетень Укр. Телегр. Агентства», (Букарешт), редактований п. Д. Геродотом, у 20. ч. з 19. V. 40. містить таку замітку:

«Притягнення до суду Василя Мельника. Дмитро Геродот притягнув до судової відповідальності українця - емігранта Василя Мельника за поширення ним неправдивих чуток.

Др. Василь Трепке притягнув його ж до відповідальності за поширення ним неправдивих чуток і за шантаж.

Громадсько-допомоговий комітет української еміграції в Румунії притягнув Василя Мельника до судової відповідальності за крадіж документів із архіву Комітету й використування їх для шантажу і для поширення неправдивих чуток».

В румунській газеті «Порунка Времії» (15. V. 40.) читаємо таке:

«Новий рід злодійства».

Ілфовський окружний суд одержав від п. Василя Мельника скаргу, яка каже про новий рід злодійства. Йде мова про випуск підписних листів т. зв. «Комітету» для допомоги укр. біженцям, призначених для збору фондів на будову притулку для тих із них, що не мають засобів до життя.

Листи мали підписи членів «комітету», складеного з одної родини під патронатом якогось В. Трепке, українського емігранта, членами якого були жиди Евазіна «Геродот» (справжнє ім'я не відоме) і жінка його «Анторія», походженням із Бесарабії. Підписні листи циркулювали з 1925 р., при чому «комітет» не давав ніякого справовдання властям. Єдине, і то під примусом, це Трепке оформив приняття суми в 12.000 лей. Нагодою відкрилися й інші підписні листи. Отже сума зібраних грошей між румунами й українцями сягає понад мільйон лей. Органи поліції почали відповідне розслідування для встановлення як-найточнішої суми, здефрандованої шатією злодіїв».

Стільки румунська газета.

Час покаже, де правда а де брехни. Поки що можемо сказати одне: все це свідчить про розклад тих демократичних емігрантських груп, що оце від років намагалися вдергати керму в своїх руках.

— Американська Гетьманська преса пояснює, що в Торонто (Канада) 18. V. 40. відбулася нарада представників місцевої української преси, організацій і товариств, а саме: були представники від «Українського Робітничого Союзу», «Впереду», У. Н. Д., СУС, УНО, Оборони України, СГД, Союзу Укр. Братств, Ліги укр. катол. молоді, Укр. Греко-Катол. парохії, Укр. Православної

Громади, Злученої Єванг. Церкви, Укр. Робітн. Союзу, Союзу Українок Канади, Укр. Професіоналістів, Т-ва «Просвіта», Союзу б. укр. вєяків, Т-ва ім. Франка.

Метою наради, було перетворення Тимчасового Громадського К-ту в стаїй.

В результаті довшої дискусії постановлено перетворити Тимчасовий Громадський Комітет у стаїй.

Поза тим підтверджено попередні постанови, а саме:

1. Громадський К-т у Торонті комітету УНО-БУК не визнає.

2. Гром. Комітет стане негайно філією єдиного комітету всіх укр. організацій до-мініяльного значіння, коли б такий комітет

заснував, а до того часу буде діяти самостійно, поки що в Торонті.

Збори затвердили ту саму екзекутиву Тимчасового Громадського Ко-ту: голова — адв. Гуменюк (СУС), заступн. голови — М. Гетьман (СГД), члени — Д. Лобай і Дм. Червінський, з тим, що ще двох членів Екзекутива має дібрати, евентуально в тих організацій, що ще до Гром. К-ту приступлять, маючи на увазі УНО і греко-католицькі парохії.

Делегати від УНО залишили збори ще перед закінченням нарад із заявою, що вони будуть у контакті з Гром. Комітетом і будуть у разі потреби в ним порозуміватися.

З українського життя

Берлін.

В Берліні заснувалося Українське Православне Братство. До Ради Братства обрано: Ів. Вовненко, староста, пані Д. Вовненкова, М. Шаповал, Первак, Б. Гомзин.

Рада постановила розпочати свою діяльність виданням книжки проф. Д. Дорошенка «Православна Церква в минулому й сучасному українського народу».

Всім, що бажають увійти у звязок із Братством, звертатися на адресу: Б. Гомзин, Берлін-Ванзее, Бісмаркштрассе, 60А.

Холм.

Дні 18. і 19. були днями великої радості для українського населення Холмщини. В ці дні врочисто повернулася в українські руки прадавня холмська святыня — холмський катедральний собор.

Губернатор Люблинського дистрикту др. Цернер під час урочистостей, відповідаючи на привіт церковного Адміністратора Холмщини о. протопресвітера Івана Левчука, сказав:

«Українці Холмщини! Дякую за привіт! Я приїхав сюди, щоб перевести в житті приречення Генерал-Губернатора, зложені українцям у дні уродин Вождя.

«Я шеф люблинської округи, приїхав сюди, щоб направити велику кривду й віддати українцям їхню старовинну святиню. Радію, що як представник німецької влади можу сьогодні віддати українцям їхні святощі, загарбані польськими шовіністами. В майбутньому український нарід Холмщини під сильною рукою німецької держави зможе виконувати свої релігійні практики згідно зі своїми стародавніми звичаями й ніхто не буде йому більше перешкод-

жати. Як зовнішній знак — передаю Вам ключі від церкви».

Відрадним явищем була приявність на тому святі представника Української Греко-католицької Церкви, який виголосив глибоку змістом промову.

З життя в Буенос-Айресі (Аргентина).

Орган Союзу Гетьманців-Державників у Буенос-Айресі «Плуг та Меч» пише: «Ідучи назустріч потребам нашої молоді «плекати душу здорову в здоровому тілі», Управа Укр. Союза Гетьманців-Державників «Плуг та Меч» вирішила засновувати з тою метою молодечу організацію. Винайвши чималий дім з необхідними вигодами та просторим двором на вул. Люгонес, ця дитина Союзу Г. Д. стала на рівні ноги в місяці вересні минулого року, завдяки праці п. Голови Союзу М. Симоненка, п. Інструктора фізичної культури М. Подороги, невтомній та жертовній родині Чeredниченків та повній посвяті молодих гетьманців-піонірів.

Безжурна молодь лине на вправи, що їх майстерно провадить досвідчений інструктор М. Подорога, весело сприймає свою науку фізичного виховання та невтомно віддається ріжним модерним грам. Посипалися скромні й щедрі пожертви, в короткий час молодь мала потрібні приладдя до вправ та до ігор. Роскішна радіо — «віктрола» з добором грамофонових пліток, що її так вчасно подарувала наша невтомна членкіння, пані Марія Крук, приграє молоді в час вправ, танців та хорового співу, який із хистом провадить відомий диригент п. Дудниченко.

На своєму засіданні 6. січня б. р. Управа СГД визначила назву для організації м'єлоді: «Гетьманська Спортова Дружина» й найнменувала Начальником її Миколу Подорогу, а заступником його — п. Стефана Яросевича.

Варто відмітити, що на прохання кількох молодих аргентинців та чехів їх приято до складу «Дружини», і треба бачити, як ретельно та слухяно ці молодики виконують донедавна незнану ім українську команду, а в той самий час багато з синів українських, закукурічених чужими й ворожими народові нашому ідеям, йдуть ще на припоні, прислуговуючи нерозумно чужим інтересам. Та незабаром, ми віримо, й вони прозирють». («Плуг та Меч»).

14. січня б. р. в театрі «ХХ Семтебре» урядили українці, що ще тримаються вірі християнської, Академію — учту на честь Апостольського Візитатора, Єпископа Кир Івана Бучка. В імені Союзу Гетьманців-Державників «Плуг та Меч» привітав Високодостойного Гостя п. Ів. Андрущенко й доручив Йому промову свою, написану на артистичному пергаменті, оздобленому українськими візерунками, а після цього, зійшовши з кону, віддав у руки Високопреосвященому Владиці пропамятний дарунок, гарно виконаний наперсний хрест із золотим різбленим тризубом — гербом Держави Української. Було помітно, що цей крок гетьманців-державників мило зворушив Найвищого Достойника Української Греко-Католицької Церкви в Аргентині.

Гетьманські Дружинники здобули загальнє признання за влучно виконані точки а молода дружинниця, панна Валентина Дроботенко, зібрала рясні оплески своїм оригінальним східним танком. Після цього першого прилюдного виступу нашого Союзу скріпилась у гетьманців віра в те, що пошаною українців до своїх високих авторитетів можливо ще об'єднати їх, розсварених чужими нацьковуваннями, для якоїсь спільноНої акції для добра справи української (Плуг і Меч).

З життя в ЗДПА.

12. V. 40. в Чикагу відбулося урочисте посвячення й відкриття Українського Народного Дому. Цей дім придбаний був старажинам й пожертвами Союзу Гетьманців-Державників у Америці.

З життя на Великій Україні.

— Про стан землекористання в Україні можна мати уявлення з промови А. Андреєва на нараді передовіків сільського господарства Ново-Сибірської області, що відбулася 17. III. 40.; він подав такі дані:

«На Україні на один колгоспний двір припадає 9 га землі, в Калінінській області — 14 га, в Московській — 8 га, у Вороніжській — 11 га, а в Красноярському краї — 59 га, в Ново-сибірській області — 49 га, в Омській області — 49 га, в Алтайському краї — 47 га і в Челябінській області — 40 га.

Орно-придатні землі в перелічених мною 10-ти східних областях і краях становлять 39.000.000, сіножаті — 19.000.000 і вигони 35.000.000 гектарів. Досі не використано під землеробством коло 14.000.000 цілинних й облогових земель».

— З «Більшовика Полавщини» доведуємося, що «Понад 100 колгоспників Лохвицького району подали заяви до виконкому районової Ради депутатів трудящих про бажання переселитися в Челябінську область».

Стара історія!

З життя в Західно-українських землях.

На передвиборчому мітингу львівської інтелігенції О. Кармазин (у недавньому минулому розвозчик пива, тепер член Верховної Ради УРСР) у своїй промові сказав м. і. таке:

«Повсякденною працею мусимо показати, що ми гідні того, що ми маємо. А маємо, товариши, дуже багато — найдемократичнішу в світі Сталінську Конституцію» («Вісті», ч. 65., 20. III. 40.).

На іншому місці:

«У знаменний день виборів наші вороги намагатимуться нам перешкоджати. Перед нами стоїть завдання дати рішучу відсіч панським недобиткам та їх прихвостням. Вони одягатимуться в овечу шкіру, щоб вкрасти в наше довіря...».

До нудоти заявлений трафарет, що маєтъ і в Галичині не зможе мати сили атракційної новинки.

— Депутат від Дрогобиччини І. Кравчук на 6. сесії Верховної Ради СРСР у Москві заявив, що в Дрогобиччині «в буржуазії націоналізовано товарів на 10.169.800 карбованців».

— Київські «Вісті» (з 9. квітня), в редакційній статті під заголовком «Західні області напередодні сівби» читаємо:

«В Західніх областях уже організовано 50 сільсько-господарських артілей. Працюють 130 ініціативних груп, які приймають від селян заяви про бажання вступити в колгоспи».

Але далі:

«Не скрізь ще закінчено ремонт сільсько-господарського інвентаря. У великий мір винес у цьому Сільськогосподарським, який не подбав про своєчасне забезпечення

західніх областей потрібною кількістю зализа й ковальського вугілля».

Львів і його життя, як це бачили польські очі¹⁾.

Справи апровації стоять у Львові зле. Більшевики зачали вводити урядову апровацію, що виключає приватну торгівлю. Отже відтак цілком безпосередній довіз із села; селян із товарами заарештовували на передмістях і конфіскували товари. Тому, що державна машина в Советах чинить дуже фатально, тому її апровація Львова дуже хаотична й недостатня.

Більшевики відкрили 300 роздільчих крамниць; одного разу там можна дістати кашу, іншого — лише цукорки, одного разу сіль, іншого — нічого. Запаси в цих крамницях — мінімальні. Сукно і шкіру самі викупили або сконфіскували. Ціни текстильних виробів їдуть нечувано вгору. Карткової системи ще нема. Купується «боком» за страшні ціни. Масло підскочило на 70 зол. за кг!! Золотого усунули з обігу 20. грудня, оголошуєчи, що з наступного дня золотій перестає бути платним середником. Платні низькі, виплачувані нерегулярно в формі «зачетів» на побори, що їх мають усегдувати пізніше. Ставки передвоєнні. Начальний лікар у шпиталі дістає 300 рублів. Приватна лікарська практика внеможливлена, бо оподаткована в 80 відсотків із доходу. В місті величезне число безробітних. Синдикат журналістів розвязано, його члени працюють на земельних роботах.

В магістраті відбулося велике усунення урядників, по деяких відділах до 100 відсотків. На місце усунених принято закордонних (себто, наддніпрянських) українців-більшевиків. Треба зазначити, що український комунізм є формою укоїтого укоїнського націоналізму й нераз будить погіршення в Москві. Репрезентують його в головній місії не тубольці, але зайшли зі Східної України, частинно й місцеві русини(?). Користають із конюнктури, щоб робити «карієру», але величезна більшість українського суспільства настановлена рішучо антибільшевицькими. На цім тлі від-

бувається процес зближення українців із поляками. Хоч хотуються яскраві випадки братання з совітською державністю. Ось так професор університету Яна Казиміра — Студинський був головним референтом на «зборі», щось у роді сойму, який ухвалив приолучення Східної Малопольщі до СССР! Др. Панчишин, муж довіріа мітр. Шептицького, висунувся на головного боєвика уніфікації Львівщини в Сов. Україною. Поза цими випадками зазначується серед населення, теж і сільського, сталий, скептичний, неохочий, згірдливий настрій до більшевизму. Серед українців були також численні заарештовання. Ціле пасмо сіл над рум. кордоном, на пограничні з Ген.-Губернаторством в околицях Любачова й Рави Руської, на кордоні з Мадьярчиною — виселили в глиб Росії.

Латинського архієпископа викинули з палати, але митрополита Шептицького лишили в його резиденції. Костели відкриті. Сперед духовенства не було великих репресій. Заарештували лише кількох священиків. Поза тим були численні заарештовання, але безплянові. Цілій міський заряд із проф. Островським заарештований від кількох місяців, таксамо ген. Енджеєвський, проф. унів. Ст. Грабський (відомий україножер — р е д.), Лев Козловський (б. прем'єр — р е д.) й інші. «Народний Комісарят Внутрінніх дел», спадкоємець Чеки й ОГПУ, старається працювати дискретно. Відносини Советів до польської культури останційно позитивні. Більшевики нічого не вивозять. Заклад ім. Осолінських працює. На чолі став Жид-комуніст Борейша. Як прибудівку до того закладу створили інститут Маркса й Леніна, що має метою видавничу діяльність у польській та українській мові. Закладові Осолінські підпорядкували всі важливі львівські культурні установи. Висловом кокетування з польською культурою була міцкевичівська вистава в Осолінеум, а заразом підготовування до міцкевичівських урочистостей у Львові, Києві й Москві. Під памятником Міцкевича відбулася спільна демонстрація польських і українських письменників.

Єдина польська газета у Львові «Червоний Штандар» писав багато під гаслом «наш (себто, комуністичний — р е д.) Міцкевич». Але польської романтично-містичної літератури більшевики не люблять. Красінського заборонено цілком. Словакій немило бачений.

У Великому театрі відбуваються представлення на переміну — українські й польські. Артисти — місцеві й польські біженці. Дир. Шпакевич усунувся й вийшов, натомість «почервоніли» й заняли чільні становища артист-керманич Влад. Красновецький й реж. Брон. Добровський.

¹⁾ Це справоздання поляка, що прожив у Львові 4 місяці від хвили входу туди союзовських військ.

Отже — відомості ці ляють картину стану до 20. січня ц. року. По тому речинці, як чувати, курс дуже загострився. Для нас цікавим є саме те, що автор поляк, а до того вороже наставлений до Українства. Справоздання — переклад із польської мови. Підкреслення автора. Номенклатура теж його.

Львівські літерати відбували спочатку зібрання спільно з українськими, але репрезентували ригористично польське становище. Небаром влада завісила цей союз, а створила новий «правовірний».

З соромом треба признати, що цей союз досить численний. Подаємо кілька прізвищ: Др. Тад. Бой-Желенський, академик літератури, Маріян Збежховський, Адам Полевка, Юліан Пшибось, Ванда Василівська, Галіна Гурська, Адам Галіс (жид) — сов. комісар для освіти.

Лучаються часто випадки арештів польських комуністів. Нещодавно заарештували Влад. Броневського.

Загальна тенденція сов. літератури — пересадний натурализм. Жадна визначна індивідуальність на терені Львова не з'явилася. Рівні надісланих агітаційних праць компромітуючо низький.

На університеті, нині званім ім. Івана Франка, скасували теологічний відділ, відділено відділ медицини у двовідділовий інститут, скасували ріжні катедри, головно правничі й історичні, бо історію немарківську нищать. Книгарям продаж такої літератури заборонено. Університет переорганізували на більшевицький зразок, хоч багато професорів ще викладає.

Кіївські владі виявляють охоту зукраїнізувати Університет, хоч відчувають великий брак наукових сил. Натомість львівська політехніка підлягає комісаріатові промислу в Москві й тому її діяльність не порушена. Можна обсервувати зудари двох напрямків: Москва бажає зasadничо задержати польські культурні вартості, певно в надії створення небавом цілої радянської Польщі, а Київ прямує до радикальної українізації Львівщини. На цьому тлі повстають між владами постійні гострі конфлікти. Виявом кіївських змагань є, напо., відношення до польських книгарень. Усі більші польські книгарні з «Атласом» і «Полонецьким» на чолі замкнено, деякі удержані в українському дусі. Багато накладів знищили, запаси книжок піддали строгій цензурі. В Губріновіча з цілої книгарні лишилася мала шафка. Цензура охопила і приватні читальні, які частинно замкнено.

Музикою більшевики просто переслідують населення, затроюючи їому життя установленими на вулицях голосниками, що ревуть страшенно. Польська консерваторія чинна, побіч неї — українська, обидві мають велику фреквенцію. Концертний рух значний. Більшевики хотять закласти оперу. Середнє й низче шкільництво практикують нормальну — з польською викладовою мовою. Замість скасованої релігії й історії ввели німецьку й українську мову.

З кожним днем ситуація погіршується, українські «закуси» змагаються.

Молодь виставлена на сильну агітацію, але без результатів. Польські комуністи не належать до добре бачених, іх легко осуджують за троцізм а то й націоналізм. Нові написи на вулицях українські й польські. Назв улиць ще не змінили.

Поліційної години нема, але зі смерком Львів виглядає як у 2. вночі, понуро й безлюдно. Мешканьова квестія не така страшна, хоч більшевики забирали цілі комплекси домів. Відбувалися самочинні рабунки домів. На наказ із Москви цьому покладено кінець. Знищення міста — в порівнянні з Варшавою — мале, але Львів робить враження буднє й понуре. Міська провінція є й політично, й апроваційно в гіршій ситуації. Мали урохомити всі уздоровища (Трускавець, Моршин), але советська адміністрація не спромоглася це зробити.

У Сколім в таборі зібрали — у страшних умовах — тих, що іх піймали були при спробах перейти румунську й майдарську границю. В таборі було багато випадків смерті. Потім їх вивезли у глиб ССР. Там, до речі, животіють у невідрадних умовах маси втікачів із цілої Польщі, яких сов. окупація застала на занятих теренах і «через помилку» потрактувала їх, як воєннополонених. Рідко хто звідти вертається.

Серед безробітних рекрутують робітників до Донбасу, але умови життя і платні там такі зліденині, що — хто міг — втікав назад до Краю. На останок кілька загальних уваг. Більшевики мають повагу до т. зв. інтелігенційських занять, бо самі відчувають великий брак цього елементу. Їх інтелігенція компромітуючо неосвічена. Їх лікарі брак знання прикривають нахабством. Хто трохи інтелігентніший, той напевно служить у Нар. Ком-ті внутр. Справ. Вязниці переповнені, бо апарат працює важко.

Малопольське суспільство вилікувалося в усіх своїх верствах і відламах із усіх злуд щодо більшевизму. Навіть більшість українців із розчуленням згадує польські часи. Треба признати, що національно свідомі українці виказують супроти окупантів характер і то зарівно як інтелігенція, так і село. Українська суспільність добре зорганізована. Наша (польська — ред.) їй сібі не склала рук. Жиди в засаді теж настановлені протибільшевицькі, за вімком великого відсотка жидівської молоді, яка там, де дірветься до влади, фанатично нищить буржуазію, купців, тощо, зрештою — без ріжниці національності.

Святкування 29. квітня.

Варшава

Святкування річниці відновлення Гетьманства в Україні, що припадає на 29.

квітня, наслідком виїзду багатьох членів С. Г. Д. на Великодні Свята було передлене на 5. травня б. р.

Цього дня зібралось коло 40 осіб членів і запрошеніх гостей, що зійшлися в хаті сотника Б. Монкевича, щоб ушанувати це традиційне свято.

Свято відкрив член С. Г. Д. інженер В. Абрамович, після чого забрав слово П. Шостаківський, який у короткому рефераті з'ясував ті обставини, що попереджували акт 29. квітня 1918 р., підкresлюючи його значіння та вагу.

Дальший реферат виголосив підполк. Дідченко, який, навязуючи більше до традиції самого Свята, в змістовній доповіді описав повстання й перебіг акту, 29. квітня, а зокрема зупинився на оцінці цієї великої події з перспективи майже чверть століття, схарактеризувавши її як історичну конечність, що випливала з потреб нашої Державності.

По офіційній частині присутнім запропоновано чай, під час якого в дружній гутірці вони ділилися своїми споминами з тих часів.

Кожному членові С. Г. Д. на Святі вручено відзнаку С. Г. Д.

Серед присутніх зроблено грошеву зборку на виживлення дітей місцевої школи ім. Лесі Українки.

Реферат др. І. Гладиловича.

23. травня в домівці С. Г. Д. відбувся реферат др. Ів. Гладиловича на тему: «Гетьманська ідея й українська інтелігенція».

Др. Гладилович, накресливши саму суть Гетьманської ідеї та її напрямні, досить смілими й відвертими виразами схарактеризував ту сучасну інтелігенцію, яку В. Липинський назава здекларованою. Принявши під увагу, що наше селянство з природи своєї і свою духову структурою в насикрізь монархічне та що ідея Гетьманська має ґрунт у народній хліборобській масі, др. Гладилович зазначив, що саме в сучасній інтелігенції, в тій інтелігенції, яка виконувала функції посередника між народом і Державою, ця Гетьманська ідея знайшла найбільших ворогів і противників.

Тільки клясократичний устрій Трудової Монархії дасть те відповідне місце інтелігенції, на якому вона буде з успіхом виконувати питоме її конструктивне й відповідальне завдання.

☆

Реферат мгр. П. Божка.

29. травня на чергових сходинах групи С. Г. Д. мгр. П. Божко прочитав реферат на тему «Критика колоніяльного методу В. Липинського». Прелегент, взявши за підставу наше державне життя, починаючи

з княжих часів, доводив, що принцип колоніяльний у будові нашої Держави не може бути застосований, бо ми нація державна з міцними історичними традиціями, ніколи не були колонією, а навпаки — самі колонізували цілий північний Схід. Доводив це мгр. Божко численними прикладами з історії нашої княжої доби, а навіть і Гетьманства.

Розгортаючи далі свою теорію, прелегент доходить до потреби українського імперіалізму, що мав би виявитися в експансії на східні й північно-східні землі теперішньої Московщини.

Реферат проф. др. І. Огієнка.

2. IV. 40 в Українському Комітеті виголосив проф. др. І. Огієнко реферат на тему «Окремішність Української Церкви».

Професор казав, що в нас звичайно зовсім не знають, якою була стара українська Церква, бо завжди її сплутують з Церквою Російською.

Українську Церкву заснував св. Апостол Андрій Первозваний, і, власне, оце «первозванство» було помітною ознакою Української Церкви за весь час її життя, бо вона все була найсильнішою поміж усіма славянськими Церквами.

Канонічно Українська Церква підлягала владі царгородського Патріярха, але фактично була незалежною. Київський Митрополит звався «Митрополит Київський й усієї Русі». Крім цього він мав почесне титло: «Екзарх вселенського трону». Київський Митрополит у Богослужбі мав усі привілеї голови автокефальної Церкви.

Калонічний устрій Української Церкви перескнений був соборно-правністю: Церковю рядив Краєвий (помісний) церковний Собор, а єпархіями — Собори єпархіальні. Всі духовні й церковні уряди були виборні, а це дуже єднало духовенство з народом.

Жива українська мова мала всі права мови церковної.

Українська Церква за довгі віки свого самостійного життя виробила своє канонічне право, часто відмінне від Церкви грецької.

Стан українського духовенства, як духовенства Церкви Андрія Первозванного, усе був високий, міцний, авторитетний. Українське духовенство завжди мало високу освіту й невпинно творило українську духову культуру. Це воно провадило школи, друкарні. Це воно керувало письменством.

Осіччому завжди був надзвичайно сильний вплив Української Церкви на всі Церкви православні славянські: російську, сербську, болгарську. Отож, Українська Церква серед славянських Церков і справді була «первозванною».

Адміністрація часопису

„УКРАЇНСЬКА ДІЙСНІСТЬ“

переводить експедицію всієї гетьманської преси, яка виходить у Великій Німеччині:

«НАЦІЯ В ПОХОДІ», «НА ВІДСІЧ» і «УКРАЇНСЬКА ДІЙСНІСТЬ».

Передплату на ці часописи посылати:

В Райху: На «Нація в Поході» — лише на кonto пошт. щадниці в Берліні: № 153126. W. Kujm, Berlin-Zehlendorf, а на «На Відсіч» і «Українська Дійсність» — на складанки пошт. щадниці в Берліні на кonto: Nr. 192220 für Korolyschyn Myton, Berlin W 30».

В Словаччині — на рахунок у міській щадниці в Братиславі на кonto: G. 283. Ing. Nazjuta, Bratislava».

В Протектораті — на складанки поштової щадниці в Празі на кonto: Cis. 73.610 Mykola Rossinevyc, Praha-Nusle II».

В Генерал-Губернаторстві — на складанки: «Kreditanstalt - Bankverein Filiale. Krakau. PSchA. Warschau» на рахунок: «Sender-Konto Clemens Trofimenko».

Реклямації і всяке листування в справі висилки часописів адресувати ад-
міністрації «Укр. Дійсність»:

„Ukrainische Dijsnist“ Praha II., Mezibranská 9. Protektorat Böhmen und Mähren.

До Читачів гетьманської преси:

1. Посилаємо Вам складанки поштової щадниці для вирівнання залегlosti за одержану гетьманську пресу.

Хочете мати своє друковане слово, то не читайте його даром!

Передплачуйте наші часописи й поширюйте між знайомими. Замовляйте наперед певну кількість примірників. Не будьте післяплатниками.

Незаможні можуть просити про безоплатну висилку преси.

Тому, хто на цю відозву не прише передплату й не відповість жадним способом, дальшу висилку нашої преси припиняємо.

2. Замовляйте у нас гетьманську літературу, яку маємо на складі: Ціна К

Володимир Левицький. Українська Державна Путь . . . . . 5.—

Б. Гомзин. Кров кличе . . . . . 3.—

Скоропис — Йолтуховський О., Памяті Липинського . . . . . 2.—

В. Липинський як ідеолог і політик . . . . . 2.—

М. Тимофійв. Хліборобський банк . . . . . 5.—

Хліборобська Україна — комплект 5 томів . . . . . (50—) 30.—

«Єдиним Фронтом», ч. 1 . . . . . 2.—

Комунікат Прес. Відділу Гетьм. Управи 5. VI. 1939 . . . . . 4.—

Бюлетень Гетьманської Управи, ч. ч. 3, 4, 9, 12, 13, 22, кожне по . . . . . 4.—

«Нація в Поході», старі числа, одинарне число по . . . . . 2·50

«На Відсіч», ч. 8—9 багато ілюстроване, ювілейне число (10—) 7·50

«Українська Дійсність» (старі числа по 2—), ч. 4 і далі . . . . . 2·50

Проф. др. В. Бірчак. «Карпатська Україна» . . . . . 10.—

In Polen nichts Neues (руйнування укр. церков) . . . . . 6.—

Ціни подано в К і без коштів пересилки. 10 K = 1 RM.

В скобках окремі ціни для Німеччини й Генерал-Губернаторства.

ЧИТАЙТЕ, ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ, ПОШИРЮЙТЕ НАЦІЮ В ПОХОДІ.

В 1940 р. «НАЦІЯ В ПОХОДІ» — незалежний, понадпартійний, загальноукраїнський двотижневик, присвячений справам політики, громадського життя й культури — приноситиме:

ПРАЦІ з царин українознавства, економіки, історії, філософії, права, військовості, мистецтвознавства тощо;

СТАТТИ на актуальні теми української й світової політики;

ОГЛЯДИ українського життя на рідних землях і на чужині;

ТВОРИ українських та чужинних поетів і прозаїків;

НАРИСИ з царини мистецької критики;

ОГЛЯДИ нових українських і чужинецьких видань;

ОГЛЯДИ преси.

НАЦІЯ В ПОХОДІ в 1940 р. принесе праці таких авторів: проф. Оп. АНДРІЄВСЬКОГО, др. М. АРКАСА, Ом. БЕРЕЗЯКА, мгр. Ів. БОЖКА, Ів. БРУСНОГО, БУКОВИНЦЯ, В. ВОСКРЕСЕНСЬКОГО, М. ГЕЦА, др. Ів. ГЛАДИЛОВИЧА, др. Б. ГОМЗИНА, М. ГОСТРОГО, Ів. ГРИНЕВИЧА, М. ГОЛЮКИ, О. ГУБЧАКА, проф. Д. ДОРОШЕНКА, О. ДУМИНА, В. ЄВТИМОВИЧА, Б. КАТАМАЯ, Ів. КАЛИНОВИЧА, др. П. КОВАЛЕВА, А. КОРНІЙЧУКА, В. МЕЛЬНИКА, Б. МОНКЕВИЧА, ген. М. ОМЕЛЯНОВИЧА-ПАВЛЕНКА, ген. штабу ген.-хор. В. ПЕТРІВА, М. ПЛЕЧКА, др. Г. СІМАНЦЕВА, О. СУРМАЧА, проф. Е. СОКОВИЧА, Б. ШЕМЕТА, П. ШОСТАКІВСЬКОГО, проф. В. ЩЕРБАКІВСЬКОГО й інших.

НАЦІЯ В ПОХОДІ за короткий час свого існування вустріла прхильну оцінку широкого кругу читачів у краю й на чужині.

ПОШИРЮЙТЕ «НАЦІЮ В ПОХОДІ» В 1940 РОЦІ!